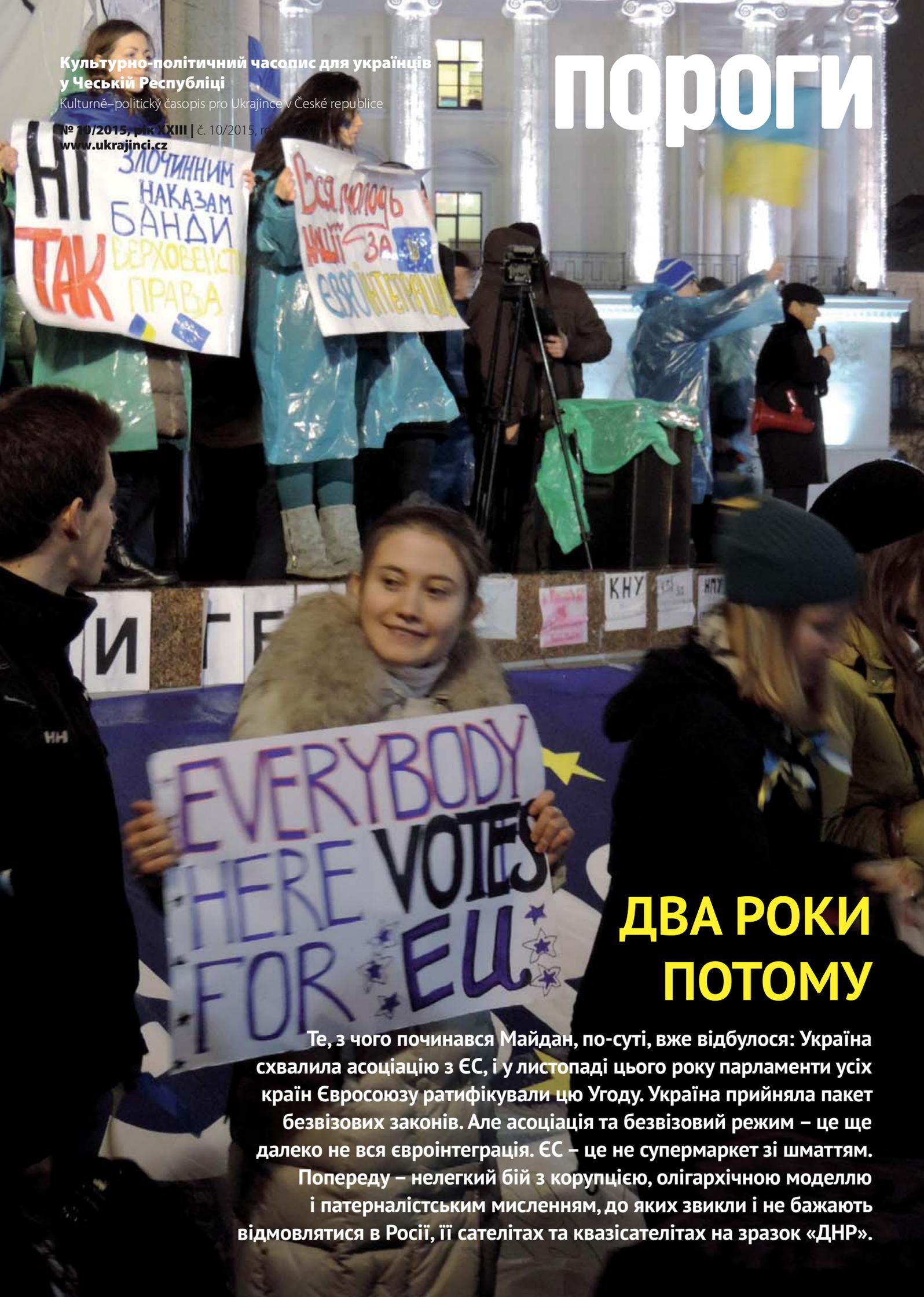

Культурно-політичний часопис для українців
у Чеській Республіці

Kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice

№ 10/2015, рік XXIII | ч. 10/2015, роки 2015-2016
www.ukrajinci.cz

пороги

ДВА РОКИ ПОТОМУ

Те, з чого починався Майдан, по-суті, вже відбулося: Україна схвалила асоціацію з ЄС, і у листопаді цього року парламенти усіх країн Євросоюзу ратифікували цю Угоду. Україна прийняла пакет безвізових законів. Але асоціація та безвізовий режим – це ще далеко не вся євроінтеграція. ЄС – це не супермаркет зі шматтям. Попереду – нелегкий бій з корупцією, олігархічною моделлю і патерналістським мисленням, до яких звикли і не бажають відмовлятися в Росії, її сателітах та квазісателітах на зразок «ДНР».

Допомогли дітям фронтовиків

Триває проект «Допомагаймо Україні разом», який заснований у Чехії і має на меті сприяння українським солдатам на передовій, адресну допомогу дітям та сім'ям загиблих воїнів, а також дітям переселенців. Нещодавно було доставлено кілька посилок – завдяки фінансовому спонсорству від людей та фірми W.A.G. payment solutions. Протягом останніх кількох місяців допомогу завдяки проекту отримали 17 родин, з яких п'ять – у Львівській області, а 10 – у Дніпропетровській. Двом родинам батьків-біженців була надана допомога у Празькій лікарні. Зокрема, вони отримали самокати, дівочі велосипеди, скейтборд, ковзани, таблетки, ноутбук, бездротову клавіатуру, двері, килим, дитяче крісло для їжі, коляску, качельку, мікрохвильову піч, холо-

дильник, іграшки, продукти харчування, солодощі, одяг та інші предмети домашнього вжитку. Також була передана фінансова допомога сім'ям українських солдатів, які мають хворих дітей. Злата Кекух народилася 10 лютого 2014 року і має хворобу – муковісцидоз. Щоб вона вижила, необхідні постійно ліки. Її мама з цією метою отримала 19800 чеських крон. Петрик Кецик народився 8 липня 2014 і має рак нирки. В даний час проходить складну хіміотерапію в онкологічній клініці у Львові. Його мама також отримала 16800 крон на ліки. Діти надалі залишаться під опікою цього українсько-чеського проекту. Окрім того, була особисто вручена гуманітарна допомога зі збірки в офісі проєкту на празькій вулиці Оплеталова 39 –

Злата та Наталя Кекух із чеською волонтеркою Галиною Андрейців. Фото ФБ.

одноразові пелюшки, дитячий одяг, дитяче харчування, іграшки, приладдя, солодощі і багато інших речей. Разом було надано допомоги на 148 тисяч 245 чеських крон.

Галина Андрейців

Ліжка для поранених

Українські волонтери, що живуть у Празі, передали близько 30 функціональних ліжок для військових шпиталів України. Це спеціально оснащені конструкції, що дозволяють важкохворим зручно розташовуватись сидячи чи лежачи.

За словами одного з активістів Тараса Костюка, основну кількість отримує Головний військовий клінічний госпіталь Міністерства оборони України, а частину також Перший добровільний мобільний шпиталь імені Пирогова. Відправляють і звичайні ліжка в Тернопіль, де солдати проходять психологічну реабілітацію. «Це функціональні ліжка з пультом управління, з програмуванням для важкопоранених військовослужбовців. Зви-

чайні ліжка – стандартні, а ці за допомогою пульта дають можливість міняти положення ніг, голови – для тих військовослужбовців, які «лежачі», тобто не можуть самостійно ходити, пересуватись чи повертати голову», – сказав волонтер, і додав, що ці ліжка безкоштовно подарував Україні чеський виробник.

Допомогу вдалося організувати завдяки співпраці громадських організацій «Українські профспілки у ЧР», «Українська Ініціатива в Чеській Республіці», компанії «Linet» (директор Збинець Фролік) та «Isolit-Bravo» (директор Квідо Степанек). «Ми отримали лікарняні ліжка від компанії «Linet», – розповів директор департаменту охорони здоров'я Тернопільської обласної державної адміністрації Володимир Богайчук. – Особлива подяка директору компанії Збинецьку Фроліку, а також всім, хто долучився до цієї доброї справи. Сподіваюся, наша співпраця продовжуватиметься і надалі.»

В Тернополі розвантажують функціональні ліжка з Чехії. Фото ФБ.

Це вже дев'ятий гуманітарний вантаж за рік, який Тарас Костюк та його однодумці пересилають в Україну. Раніше як гуманітарну допомогу передавали речі, рідке харчування та медичні препарати для поранених, які складно чи дорожче купувати в Україні.

РВЕ/РС

«Маестро» закатували у зоні АТО

Другого жовтня поховали бійця-добровольця, розвідника і снайпера 72 бригади Сергія Костасова з позивним «Маестро». Після Податкового Майдану у 2010 році цього київського активіста звинуватили у хуліганстві й посадили на 8 місяців до слідчого ізолятора, після чого він емігрував до Праги. В Чехії йому надали статус політичного біженця. Тут він витримав до березня 2014 року. Повернувшись в Україну, негайно пішов служити до лав ЗСУ. Хоча був лише старшим солдатом, ходив у ефективні сміливі розвідки. Був відомий тим, що грав на скрипці. Маючи відчуття справедливості, розкривав усе незаконне, що було в 72-й бригаді – контрабанда, крадіжки волонтерських речей, «віджимки» автомобілів армійським начальством,

яке з часів Януковича зовсім не змінилося. Сміливо називав «внутрішніх ворогів» та «зрадників». Невдовзі йому згадали «старі гріхи», і те, що він дотепер розшукується міліцією. Знову відсидів у мариупольському СІЗО, але вийти йому вдалося завдяки тиску громадськості. Він розповідав, як добровольців тримають «на гачку» через те, що фактичні бойові дії не відповідають цивільному законодавству, під яке підпадає АТО. «Вони живуть на своїй планеті Конча-Заспа, і їм абсолютно на нас наплювати», – розповідав 42-річний Костасов. Його роззброїли, і він мав підозри, що місцева міліція чи колишні «Беркути» усунуть його.

22 листопада минулого року «Маестро» пропав і понад 6 місяців про нього нічого

не було відомо. З'ясувалося, чи він у полоні, але як це могло статися – не було ясно, адже у той день він перебував у Волновасі, котра під контролем української армії. Хтось ніби бачив, як його зашхали в автомобіль люди у камуфляжній формі. У січні він мав перевестись до іншого полку... Але, на жаль, його останки знайшли аж через півроку в кайданах й застріленого з пістолету неподалік вокзалу міста Волноваха. Аналіз ДНК тривав аж дотепер. Швидше за все, «Маестро» усунули «свої».

Вічна пам'ять Борцю, якого знали не лише в Україні, а й тут, у Чехії.

Олег Зайнулин

Північна Моравія – для донбаських постраждалих

О. Ростислав не вагається заїхати в донбаські міста, де чи не щодня відбуваються бої. Фото Archo

15-25 листопада 2015 року працівники гуманітарного відділу Єпархіальної Харити остравсько-опавської (DCHOO) і та Архієпископської Харити в Оломоуці (АСНО) взяли участь у останньому зборі пакетів для людей, які постраждали від

конфлікту на Донбасі. Хоча нині у чеських ЗМІ про цю війну говорять мало, напруга триває, люди і далі потерпають від боїв та перестрілок, переміщені особи у безпечних місцях страждають від відсутності основних ресурсів.

Завдяки спільному проєкту АСНО і DCHOO та «Карітас Україна» було зібрано 440 комплектів харчово-гігієнічних пакетів, кожен вартістю 41 євро. Кожен пакет включає в себе продукти харчування та гігієнічні засоби для сім'ї із трьох осіб протягом місяця.

Пакети були передані «Карітасам» у Мариуполі та Мелітополі, які, виходячи із власного соціального дослідження, були роздані людям у постраждалих районах та вимушеним переселенцям. Наприклад, пані Наталя втекла із зони бойових дій

разом зі своїм чоловіком-інвалідом, донькою і внучкою до Мелітополя. Пакет був цій родині переданий директором «Карітас Мелітополь» на основі документів про переселення. Подяка за дар була величезною: «Без милосердної допомоги з Чехії, я й не знаю, що б робила».

20 листопада конвой гуманітарних працівників «Карітасу» та чеської «Харити» вирушив у супроводі солдатів у постраждалих районах, де напередодні йшли бої. Тут був розданий залишок гуманітарних пакетів з Чехії. Також передача відбувається у так званій «нульовій зоні», яка знаходиться між двома армією та бойовиками. Люди з цієї зони можуть прийти без необхідних в інших випадках документів і скористатися допомогою з Чехії.

Вероніка Мехова, Ростислав Стройвус

«Барви» відкрили Український Дім

Урочисте відкриття Українського Національного Дому в Чехії відбулося у четвер, 26 листопада цього року. Новий заклад розташовуватиметься за адресою Жеротінова 58, у районі Прага 3. Засновники Дому обіцяють допомагати співвітчизникам, які живуть і працюють у Чехії. Тут буде консультаційний центр, де надаватимуть безкоштовну юридичну допомогу, навіть безкоштовне проживання та необхідну гуманітарну допомогу. Основна місія Дому полягатиме в поліпшенні якості життя українців у чеській столиці, збереженні українських традицій, діяльності невеличкого музею і швидшій інтеграції у суспільне життя країни.

Як зазначається на веб-сторінках Дому, серед його засновників, меценатів та партнерів є такі громадські організації – Благодійний фонд на допомогу українцям, Асоціація української громади, Міжнародна Асоціація українців «Євромайдан», кондитер Дмитро Іпатенко, співак Павло Бубряк, громадський активіст Михайло Топоров та ін.

Урочисте відкриття супроводжувалося концертом гурту «Українські Барви». Це во-

кально-інструментальний ансамбль, котрий був створений у Києві у 1999-му році. Грає різножанрову музику. Квартет щедрий на українську мелодику та віртуозність. США, Канада, Греція, Франція, Німеччина, Польща, Сербія, Чорногорія, Болгарія, Угорщина та інші країни світу відкривали для себе український музичний колорит завдяки «Барвам». В архіві ансамблю 7 CD альбомів: «Барво-MANIA», «ЕТНО-MIX», «Ліщина», «Віночок», «Від Різдва до Різдва»,

«З Різдва Христовим, з Новим Роком...», «Збірка українських творів».

«Український Національний Дім» не лише допомагатиме, але й прагне допомоги, зокрема, зі збиранням літератури українською мовою для біженців та ув'язнених у Чехії українців. Також 29 листопада тут влаштували День українського дереву, а 18 грудня планується провести конференцію «Україна-Чехія – до спільного майбутнього».

Вл. інф.

Квартет «Українські барви» та лого нового Дому.

Екскурсії Прагою-українською

Екскурсійні автобуси НорОн-НорOff у столиці Чехії Празі почали надавати аудіоекскурсії українською мовою. «На тлі ситуації в Україні мені дуже захотілося зробити свій внесок у те, щоб країна позиціонувалася за кордоном», – розповідає ініціатор проєкту «Україна в Європі», активіст родом із Донецька В'ячеслав Редько. Тепер

українську мову додали до переліку мов, якими звучатимуть екскурсії у туристичних автобусах Чехії. На знак нововведення український прапор розмістили на автобусах поруч із 22 стягами інших країн. «Не пам'ятаю, щоб хтось із українських туристів нам сказав, що не розуміє родом із Чехії. Але сьогодні все більше українців

воліли б слухати українською», – сказав директор компанії екскурсійних автобусів Павел Єжек. За словами співробітниць компанії, українську додали вперше за чотири роки. Вона також наголосила, що на сьогодні україномовних екскурсиводів у Празі не так багато.

Радіо «Свобода»

Прага дивилась на обличчя еміграції

25 жовтня відбулася пражка прем'єра фільму «Immigraniada» – творіння молодого чернівецького режисера Станіслава Пуздряка та студії Boroda Cinema. Показ організували місцеві активісти в рамках проекту «Українські кіновечори». Кінострічка розповідає про те, як живеться українцям поза межами рідної держави та про справжні причини переїзду за кордон. За словами Станіслава, ця стрічка – «Поки наймасштабніша річ, за яку я брався». Загалом створювалася «Immigraniada» впродовж 3 місяців і за власні кошти. Фільм уже презентували

у Варшаві та Нью-Йорку та у кількох містах України. Йому вдалося зібрати повну залу глядачів й у Будинку національних меншин чеської столиці, бо знято картину для нас і про нас. Це мереживо історій українців, які виїхали за кордон, їх мотивів, сподівань, полегшень і ностальгії. Воно знайомить глядачів із історіями реальних українців, які мешкають у Польщі, Чехії, Німеччині, Франції та Італії. Хтось поїхав із родиною, когось привабило навчання, одні їдуть за європейським менталітетом, інші – за можливостями вигідно працевлаштуватися. Але всі вони називають однакові українські проблеми, що спонукають до міграції: корупцію, нестабільність, відсутність перспектив для влаштування майбутнього. Українці не відчують себе захищеними у власній державі. Та багато емігрантів отримують і «невпевненість у завтрашньому дні за кордоном». Вони з теплом і сумом зга-

Згадка про Миколу Гулина

2 листопада 2015 року на 93 році життя, після тривалої хвороби відійшов у вічність у місті Карлові Вари довголітній активіст української громади Микола Гулин. Його з військовими почесними поховали 9 листопада на міському цвинтарі. Друг Микола народився у 1922 році в Рахові на Закарпатті. Був членом ОУН(б), Сокола, Пласту, вояком Карпатської Січі та приймав участь у боях із хортистами у 1939 році, за Карпатську Україну. Багатократний в'язень угорських, радянських і чехословацьких тюрем та концентраційних таборів, ветеран Другої світової війни, який з боями пройшов шлях від Бузулука до Дуклі. Зв'язковий Української Повстанської Армії. Після поразки визвольних змагань він вступив до Чехословацької армії Людвіка Свободи і дослужився до звання полковника. У боях за Дуклянський перевал був важко поранений. 1946 прибув до Праги, після закінчення юридичного

факультету Карлового університету 1948 демобілізувався. Заснував Союз українців Моравії, згодом був заарештований за звинуваченням в антидержавній діяльності, шпигунстві та співпраці з бандерівцями. Звільнившись, Гулин заснував у Карлових Варах Українське культурне товариство, що діяло складом близько 600 чоловік. Після 1968 воно було ліквідоване, а Гулин зазнав репресій. З падінням комуністичного режиму в Чехословаччині друг Микола став одним із чільних діячів громадської організації «Українська Ініціатива в Чеській Республіці» під керівництвом Лідії Райчинець. Брав активну участь у українському житті в Чехії, багаторазово виїжджав за агітаційними та просвітницькими акціями в Закарпаття під час виборів до рад та українських свят. У 2013 році став наставником та членом Союзу Українців Богемії, який діє переважно на Карловарському краї.

дують дім, але все-таки мало хто планує повертатися на Батьківщину. Режисер разом із другом зустрічали українців буквально всюди: в університеті, на роботі, на вулиці з акордеоном. Але чи було їх достатньо? Так, українську діаспору в Італії представляє лише один юнак, а заробітчан старшого віку у фільмі й зовсім не було. Натомість фільм містить і точки зору українців, які виїждити за кордон не збираються: для цього автор відвідав і міста Київ, Чернівці, Львів, Одесу та Кам'янець-Подільський. У прискіпливого глядача стрічка може викликати непередбачувано різні почуття: від смутку та обурення до захвату й любові. Але так чи інакше, вона допомагає замислитися над власним вибором і над питанням з анотації до стрічки: «Змінити життя, аби вижити. Чи змінити виживання на життя?» «Фільм нікого не засуджує та не вихваляє, а створений для того, щоб показати причини, через які люди мігрують та чи варте воно того. Це спроба поглянути на проблему з іншого кута, – зазначає режисер фільму та оператор Станіслав Пуздряк. – Я зняв стрічку, бо хотів, щоб люди просто задумалися над цією темою. Як правило, люди виїжджають в пошуках кращого життя, але попередньо не задумуються, чи вони його там знайдуть».

Маргарита Голобродська, Оксана Чужа

Покійний товаришував із багатьма відомими українцями. Зокрема, Микола Мушинка зробив із ним відоме інтерв'ю, яке було у листопаді 2005 року опубліковане у «Порогах» під назвою «Біснувати фашисти та комуністи нас розстрілювали в Карпатах». Щире співчуття сім'ї та рідним Покійного, всім, хто знав Полковника Гулина та вічна пам'ять Героєві.

УІСР

Роман Коваль презентував «Подєбрадський полк»

Нещодавнє відзначення у Чехії державного свята, Дня створення незалежної Чехословацької держави, нагадало про події вже майже столітньої давнини у цій частині Європи. Відновлення незалежної держави у 1918 році у Чехословаччині та Україні відбувалося одночасно, за взаємної допомоги, але з різним успіхом. Українську Народну Республіку було знищено більшовицькою навалою, але більшість з її керівництва знайшла притулок у сусідній Чехословаччині, чие керівництво було вдячне українцям за підтримку становлення їхньої країни. Один з осередків українства у Чехії був у тихому курортному містечку Подєбради, де українська еміграція організувала повноцінний український вищий навчальний заклад – Господарську академію. У повоєнний час, коли Чехословаччину зайняли радянські війська, більшість українських архівів було знищено. Але навіть та частина, що вціліла, розповідає про непересічних людей, які творили українську історію і вірили в її майбутнє. Зібрав відомості про них український іс-

торик, дослідник визвольної боротьби українського народу першої половини ХХ століття Роман Коваль, який у Празі презентував книжку «Подєбрадський полк Армії УНР».

«В місті тоді було вісім-дев'ять тисяч населення, із них тисяча людей – це були українці, – розповідає гість із Києва. – У 1922-му році, 12-го травня, тут була заснована Господарська академія, яка не тільки готувала фахівців, інженерів: гідротехніків, агрономів, лісівників – вони готували інженерів-супільників, як вони казали. Інженерів – громадських діячів. Інженерів – адвокатів своєї батьківщини. Інженерів, які хотіли працювати серед свого народу. Вони вірили, що ось-ось, за два роки вони повернуться в Україну і свої знання віддадуть на благо українського народу».

Часто випускники академії вирушали працювати на Лемківщину, в Галичину, Підкарпатську Русь. І попри те, що їм не

давали там можливості працювати за спеціальністю, вони були готові йти працювати вчителями народних шкіл. Їм давали абсолютно низьку зарплату, аби тільки працювати серед своїх, і знання, набуті в Подєбрадах, віддати на добро своїх рідних українців. «Оцей феномен створення інженерів-супільників у нас в Україні зараз

губиться, – вважає Роман Коваль. – Зменшуються години на навчання історії, української мови, і виховуються фахівці своєї справи, відірвані від народу, які не знають історію, не знають фольклор, не знають пісень... Відірвані. А в нас є такий приклад – Подєбради, Прага...»

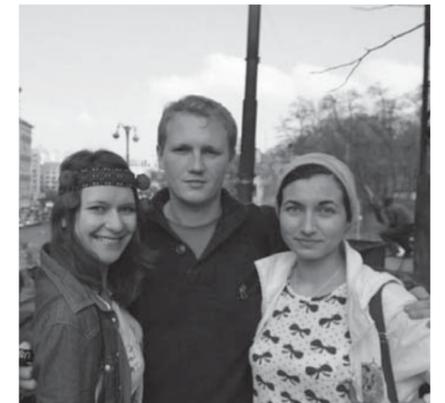
Випускниками академії були визначні люди: поет Євген Маланюк, Леонід Мосендз, сотник армії УНР, доктор хімічних наук, бандурист Михайло Теліга, композитори, скрипалі. Це не тільки про історію українського народу, а це й історія Чехословацької держави».

Марія Щур, РВЕ/РС

Чеські медіа бояться Росії – документаліст

Не шкодуючи грошей і часу, молодий чеський кінодокументаліст їздить в Україну, знімає документальні фільми, показує їх та роз'яснює своїм землякам, що насправді відбувалося на Майдані, в Криму, на Донбасі. Понад 20 лекцій у Чехії провів Лудек Ондрушка, який говорить, що чеські медіа, і особливо телебачення, грішать промосковськими настроями, а тому чеські громадяни мають викривлену уяву про справжню суть українських подій. Ондрушка живе в невеликому містечку Чеський Тешин. Влітку 2013 року він познайомився з першими в його житті українцями, які приїхали до Оломоуці. Про Україну знав не більше, ніж пересічний чех, для якого за чеськими кордонами починається великий і незвіданий «Схід». «Ми подружилися, і вони покликали мене на свої дебати до Києва, до своєї гімназії. Я погодився, дещо познайомився з Києвом, який мені дуже сподобався: не лише тим, що це гарне місто, але і тим, які там є чудові люди, бо ще досі ніколи не бачив таких щирих, відкритих людей. Хоч у нас, на кордоні з Польщею, уже починається схід, і ми вже є трохи такі східні. А ці люди були як мої брати», – розповідає чеський документаліст.

Візит Лудека Ондрушки припав на кінець жовтня 2013 року, і він опинився на Майдані. Лудек упродовж трьох місяців Майдану тричі повертався в Україну і востаннє застав Майдан уже після розстрілів. Те, що він не зміг бути зі своїми друзями в найтяжчий для них час, чеський документаліст сильно переживав. А Україна перетворилася для нього на магніт, який його постійно притягує. Всі гроші, які заробляє зйомкою рекламних роликів, він вкладає в поїздки в Україну. А обійшлося йому це вже у близько 150 тисяч крон. «Потім я був у Криму, на Донбасі, куди їжджу вже понад рік і там знімаю свій документальний фільм. На Майдані я побачив, що означає солідарність, в Криму я відчув, що означає окупація, а на Донбасі побачив початок війни, і як люди вирішували, що робити: братися до зброї чи втікати», – веде далі Лудек Ондрушка. Але показати фільми на чеському телебаченні, попри професійну якість зйомки, йому не вдається. «Проблема чеських ЗМІ у тому, що тут є дуже сильний російський вплив. Росія має настільки сильний фінансовий вплив, що медіа бояться щось говорити проти Росії. Вони намагаються поводитися нібито об'єктивно, роблять

Лудек Ондрушка з київськими подругами на Майдані 27 березня 2014 року. Фото ФБ

вигляд, що вони є прозахідні, але коли йдеться про російську державну систему, то поводять дуже обережно, бояться», – розповідає Лудек Ондрушка, який нині ділить свій час між зйомками своїх документальних стрічок в Україні та розповідями про них у Чехії.

Марія Щур, РВЕ/РС

«Батько» із Закерзоння

Омелян Грабець не залишився ані в Перемишлі, ані у Празі, натомість поліг за Батьківщину на Вінничині

ТЕКСТ: Олесь ІСАЮК

Старшини рівненської народної міліції. Зліва – Омелян Грабець-«Батько», один з командирів УПА-Південь. Справа – Федір Заборовець, член ОУН.

Омелян Грабець на псевдо «Батько» був одним із тих повстанських командирів, чия біографія руйнує міф, що Українська Повстанська Армія – явище суто західноукраїнське. Своєю «повстанською кар'єрою» він зробив за межами Галичини, довго проживав у Празі, а загинув у місцях «за Збручем» – на території теперішньої Вінницької області.

Народився О. Грабець 1 серпня 1911 року в родині сільського дяка у с. Нове Село на Любачівщині. Його батько нібито був єдиною грамотною людиною в селі, що, очевидно, є перебільшенням. Адже сіль-

ська громада не могла обходитися без священика, вчителя та представника влади, – всі троє аж ніяк не могли бути неграмотними. Дяк Грабець, маючи трьох синів, не розділив між ними господарство, а витратив заощадження, щоби дати своїм дітям освіту. Так Омелян на початку 1920-х років став учнем Перемиської гімназії. На той час Перемиська гімназія ще була складом з українською мовою викладання і, за спогадами її вихованців, місцем із високою концентрацією патріотичних та неспокійних підлітків. Тут активно поширювалися підпільні газети, листівки, багато учнів симпатизувало Українській

військовій організації. Прихильників «кугудовського» курсу стосовно влади учні у своєму товаристві не терпіли. Цим інколи користувалася поліція, влаштовуючи провокації. Наприклад, підкидали пістолет. Серед випускників гімназії в Перемишлі були такі пізніші підпільні знаменитості, як член Українського державного правління Володимир Стахів. Закономірним фіналом став вступ Омеляна до Організації Українських Націоналістів.

Празький період

Після закінчення гімназії у Перемишлі він, за наполяганням батька, який хотів бачити

усіх своїх дітей освіченими людьми, вступає до Празької політехніки. На той час Прага була одним із найбільших осередків, де скупчувалася українська політична та мистецька еліта. У міжвоєнні роки в чеській столиці жили або працювали Євген Маланюк, Олег Ольжич, Михайло Сорока, Микола Сціборський, Олена Теліга та ряд інших яскравих особистостей. Із Михайлом Сорокою та Осипом Бадунником Омелян здружився. Приїжджаючи на канікули в рідні місця, він продовжує легальну громадську діяльність – співпрацює з місцевими осередками «Просвіти», керував театральним гуртком у Новому Селі. У 1933 році організував насипання символічної могили на честь Українських Січових стрільців.

На той час – початок 1930-х років – ОУН активізувала свою діяльність. Її апогеєм стало вбивство міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького серед білого дня у Варшаві 1934 року. Омелян Грабець був серед тих, хто після замаху допомагав переховувати його виконавця, Григорія Мацейка. Але це не минулося безслідно для самого Грабця. Після атентату він повернувся до Праги, почувачи себе на території Чехословаччини у безпеці. Чехословацький уряд не перешкоджав українським націоналістам, бо, як і Литва, мав територіальні суперечки зі своїм пів-

нічним сусідом: Чехословаччина була незадоволена претензіями Польщі на Тешінську Сілезію. Але цього разу чехословацький уряд вирішив, що допомога українським націоналістам може коштувати занадто дорого, і Польщі передали розкритий чеською поліцією підпільний так званий «архів Сеніка». Польській поліції передали затриманих українців. Серед них опинився й Омелян Грабець...

«Культурний» перевізник

На волю він вийшов тільки після нападу нацистської Німеччини на Польщу у вересні 1939 року. Зразу ж він організував охорону собору св. Юра за участі підпільників ОУН. Пересторога була не зайвою – після початку війни першою реакцією стала паніка. Потім почали прибувати потоки біженців, що тільки вносило безлад у місто, поширювалися різні чутки, оживали давні конфлікти й стереотипи, а після переходу кордонів Червоною армією ситуація взагалі ризикувала повністю вийти з-під контролю. Після того, як Львів зайняли частини Червоної армії, Омелян зрозумів, що залишатися в місті небезпечно. Репутація активного організатора й учасника самооборонних дій не могла не робити його небезпечним в очах влади, яка ревно остерігалася конкуренції в особі енергійних громадських лідерів.

«Культурний» перевізник

А Грабець належав до організації, котра своїм головним ворогом вважала саме Радянський Союз. Тому Омелян із дружиною Галиною, доки була можливість перейти кордон між нацистською Німеччиною та Радянським Союзом, перебираються «на той бік Сяну», в рідне Омелянове село. Пізніше перебралися у Чесанів, де Омелян керував секцією молоді в місцевому відділенні Українського допомогового комітету. Така посада давала можливість перебувати в гушавині подій, вільно, не викликаючи підозр, їздити околицями, спілкуватися з потрібними людьми.

О. Грабець був одним з відповідальних за переміщення через німецько-радянський кордон кур'єрів та озброєних груп націоналістів. За два роки йому зі співробітниками вдалося переправити в обидва боки кордону до 5000 осіб. Одночасно О. Грабець зумів скористатися дозволом німецької окупаційної влади на організацію культурних та спортивних товариств. Під вивіскою «молодіжного спортивного товариства» було створено так звані «Курені молоді». Ці «Курені» прислужилися як спосіб відносно легально навчити молодь користуватися зброєю та фізично і морально підготувати її до потенційної участі у підпіллі. Одним із завдань «курєнівців» був збір зброї, залишеної вояками Червоної армії, яка пізніше пішла на озброєння УПА.

Польський табір та боротьба

У Польщі його відправляють у концтабір Береза Картузька. Там він перебував з вересня 1935-го до січня 1936-го. На волю

вирвався завдяки трагічному випадку – під час укладання асфальтової дороги в таборі важкий каток розтравив йому руку. Крім того, в холодних бараках розвинувся ревматизм. Відтак, Омелян було звільнено за станом здоров'я...

Трохи підлікувавшись після звільнення, він приїжджає до Львова, де стає головою Українського студентського спортивного товариства. Одночасно за сприяння ОУН влаштовується на роботу директором невеличкої ткацької фабрики. Шанси на тривале й ефективне існування таке «прикриття» мало за умови, що його власник не поводитиметься занадто активно. Чого аж ніяк не можна було сказати про О. Грабця. У 1938 році у Львові знову спалахнула хвиля погромів українських інституцій, яку часом називають «другою паціфікацією». Хоча вона не сягнула такого розмаху, як паціфікації 1930 року, та й участь у ній брали переважно агресивно налаштовані групи польського населення Львова, це не знімало загрози підпалу чи руйнації для українських установ. Охорону осередків українства у Львові організував Омелян Грабець. Після цього він неминуче потрапив у поле зору поліції. Його заарештовують у 1939 році, під час Студентського конгресу, разом із іншими учасниками.

«Культурний» перевізник

На волю він вийшов тільки після нападу нацистської Німеччини на Польщу у вересні 1939 року. Зразу ж він організував охорону собору св. Юра за участі підпільників ОУН. Пересторога була не зайвою – після початку війни першою реакцією стала паніка. Потім почали прибувати потоки біженців, що тільки вносило безлад у місто, поширювалися різні чутки, оживали давні конфлікти й стереотипи, а після переходу кордонів Червоною армією ситуація взагалі ризикувала повністю вийти з-під контролю. Після того, як Львів зайняли частини Червоної армії, Омелян зрозумів, що залишатися в місті небезпечно. Репутація активного організатора й учасника самооборонних дій не могла не робити його небезпечним в очах влади, яка ревно остерігалася конкуренції в особі енергійних громадських лідерів. А Грабець належав до організації, котра своїм головним ворогом вважала саме Радянський Союз. Тому Омелян із дружиною Галиною, доки була можливість перейти кордон між нацистською Німеччиною та Радянським Союзом, перебираються «на той бік Сяну», в рідне Омелянове село. Пізніше перебралися у Чесанів, де Омелян керував секцією молоді в місцевому відділенні Українського допомогового комітету. Така посада давала можливість перебувати в гушавині подій, вільно, не викликаючи підозр, їздити околицями, спілкуватися з потрібними людьми.

О. Грабець був одним з відповідальних за переміщення через німецько-радянський

кордон кур'єрів та озброєних груп націоналістів. За два роки йому зі співробітниками вдалося переправити в обидва боки кордону до 5000 осіб. Одночасно О. Грабець зумів скористатися дозволом німецької окупаційної влади на організацію культурних та спортивних товариств. Під вивіскою «молодіжного спортивного товариства» було створено так звані «Курені молоді». Ці «Курені» прислужилися як спосіб відносно легально навчити молодь користуватися зброєю та фізично і морально підготувати її до потенційної участі у підпіллі. Одним із завдань «курєнівців» був збір зброї, залишеної вояками Червоної армії, яка пізніше пішла на озброєння УПА.

Підпільником на Схід

Безпосередньо перед війною О. Грабець бере участь у формуванні так званих «похідних груп». Ці групи, сформовані з членів ОУН, після початку радянсько-німецької війни рушили на Центральну та Східну Україну. «У процесі» вони маскуються під переключачів, допоміжний персонал, працівників різних установ – одне слово, під усіх, чия присутність у ході бойових дій могла бути виправдана поважними причинами. Тільки їхньою метою було не сприяння Вермахту, а поширення мережі ОУН на Схід із допомогою місцевих антирадянськи налаштованих українців. Планувалася також організація на місцях адміністрації, підпорядкованої керівництву новопроголошеної відновленої Української держави. Але після арештів членів ОУН нацистами реальні завдання звелися до формування всеукраїнської підпільної мережі. Група під проводом О. Грабця рушила з Чесанова на схід, формально будучи у складі Північної похідної групи. Ця група мала своїм завданням дійти до Києва. Втім, в умовах повальних арештів про те, щоб виконати завдання в повному обсязі, не було й мови, тому маршрут «чесанівської групи» закінчився у районі Рівного.

Якщо вірити спогадам його дружини, О. Грабець вирушив на схід у незвичному для підпільника камуфляжі гестапівця. Пізньою весною 1941 року у хату, де він жив із дружиною та сином, навідалося кілька гестапівців із Кракова. Як з'ясувалося – із пропозицією працювати в німецькій поліції безпеки. Омелян прийняв пропозицію, – її автори були не з тих, кому можна відмовити. Але справжньою причиною згоди Омеляна працювати у німецьких структурах було не це, а завдання ОУН. Провід потребував своїх людей у середовищі тимчасового союзника, який завтра міг стати ворогом. Версію камуфляжу підтверджує і той факт, що після проголошення Акту відновлення Української держави у Львові 30 червня 1941 року місцеві працівники СД під керівництвом оберштурмбанфюрера Седке організують розшук Омеляна. В остан-

ню мить йому вдалося виїхати потягом до Ярослава.

Галина – співпрацівниця та супутниця

Напевне можна стверджувати, що з літа 1941 року Грабець стає учасником націоналістичного підпілля Рівного і впродовж усього наступного року керує підпіллям Рівненщини, налагоджуючи його роботу на всіх можливих напрямках. У 1941-1943 роках займає почергово посади повітового провідника Рівненщини та – за деякими даними – району Кам'янця-Подільського. Цей період був останнім, коли Омелян ще мав можливість бачитися з дружиною та синами, які жили в його рідному Новому Селі, а пізніше – в Березові на Гуцульщині. Омелян познайомився з Галиною на зборах Українського студентського спортивного товариства, де його обрали головою. Секретарем товариства була Галина. Її здивувало залишення Омеляна, який мав репутацію популярного серед дівчат краєнина, – себе ж Галина вважала непримітною й нецікавою. Виділяється на тлі інших не дозволяв скромний бюджет, – Галина могла собі дозволити тільки одну сукню, в якій і ходила постійно. Вони одружилися ще до війни. Радянсько-німецький кордон переходили разом, пізніше замешкали в Омелянових родичів у Новому Селі. Згодом перебралися до Березова. Власне, перебралася тільки Галина з дітьми, оскільки Омелян на той час уже перебував у глибокому підпіллі.

За спогадами дружини, десь навесні 1942 року до Нового Села, де тоді вони жили, навідалися гестапівці. Вони звідкись отримали інформацію, що Омелян приїхав у рідні місця. Омеляна вдома не застали – він саме перебував у Любачеві – і почали розпитувати Галину. Та прикинулася запобігливою й дуже наляканою візитерами. Гестапівці повірили в те, що вона справді нічого не знає. Як і в те, що розшукувані ними підпільник поїхав до Рави-Руської. Зразу ж після від'їзду німців Галина з синами втекла із села, попередивши чоловіка через надійних сусідів. Із часом добралися до рідного брата Галини, який був парохом села Березів у Карпатах.

Поранення командира

У 1943 році почала формуватися група загонів УПА-Південь, командиром якої призначають Омеляна. До цієї групи включили ті загоони націоналістів, які вже почали формуватися в Центральній Україні. Командир зі своїм загonom переважно перебував на Вінниччині. Тут за літо 1943 року відбулося кілька більших і менших сутичок із німцями. Однією з найсерйозніших операцій був набіг на Літинську тюрму влітку 1943 року і визволення звідти в'язнів. У одній із сутичок «Батько» дістав серйозне поранення в руку, – вилікував місцевий фельдшер. Після повернення «советів» цього лікаря було засуджено до десятирічного ув'язнення. У жовтні 1943 року новопризначений командир групи

разом із новосформованою сотнею вирушив у рейд, щоб налагодити зв'язки між розрізненими групами та оцінити загальну ситуацію. Пройшовши Вінниччину і район Гайсина, потрапили на Черкащину, де в районі Умані вдалося зв'язатися з місцевими загонами.

Але часу на розгортання дій групи не залишалось – наступала значно сильніша Червона армія. Було зрозуміло, що окремі невеликі загоони з місцевих симпатиків ОУН не мають шансів втримати позиції, тому «Батько» повів своїх підлеглих у рейд на Захід. Після боїв на Вінниччині, у районі Кременця, на північній Тернопільщині, участі в бою під Гурбами рейдуючі повернули на південь – на Вінниччину, а саме – в район Летичева. Через ті місця котився фронт, і Вінниччина була перенасичена радянськими військовими частинами та каральними загонами. Єдиним запобіжником від загибелі в нерівному бою були постійні рейди невеликими загонами. Тому командуючий поділив своїх підлеглих на невеликі відділи, чисельністю 20–25 чоловік, і наказав пересуватися «за фронтом», тобто на Захід, самотужки.

Останній бій «завдяки» «стукачам»

Один із таких загонів, очолюваний «Батьком», оточили 10 червня 1944 року поблизу с. Микулинці в районі Летичева. Попри пропозиції здатися, повстанці продовжували бій, доки не загинули. Чекисти – а це був відділ військ НКВД – знали, кого оточили. Інакше чого б кричали командирів «Батька, здавайся!»? Отже, оточення було не випадковим, а наслідком спланованої операції. Колишній вояка командирської сотні, якому пощастило вціліти в бою і навіть не потрапити в полон, вважав, що інформаторами ворога стали двоє колишніх радянських солдатів, які «прибились» до загону, відставши від свого підрозділу. Основним підозрюваним був такий собі Зайцев, якого свого часу визволили з німецького табору для військовополонених. Після появи в районі Летичева радянських військ вони перейшли на їхній бік і, на думку повстанця, принагідно розповіли все, що знали про загін та його звичні маршрути пересування. Ця інформація й допомогла чекистам вистежити загін «Батька» та оточити його значно більшими силами. Ворог «притиснув» повстанців до ставків поблизу села. Таким чином, вихід був – або відстрілюватися до останку, або вириватися через ставки. «Батько» прийняв рішення зберег-

Кожного літа патріоти вшановують пам'ять Омеляна Грабця біля символічної могили в селі Микулинці. Фото зі сторінок ВК «ВО Свобода – Вінниччина».

ти якнайбільше людей та майна, і віддав наказ воякам відступати через вузькі греблі між ставками. А сам зайняв місце кулеметника, прикриваючи відступ своїх хлопців.

Вирватися вдалося лише кільком бійцям. «Батько» загинув у бою з об'єднаними 189-м, 203-м, 209-м каральними батальйонами НКВС поблизу Микулинця. У тому бою, за повідомленням НКВС, було вбито 14 повстанців, двоє взято в полон. Про деталі бою історики дізналися від місцевого селянина лише в 1990-х. За його свідченнями, енкаведисти глумилися над мертвим тілом Омеляна Грабця, а потім кинули його на купу гною. Опісля вони перевезли його в Літин. Там тіло українця закопали в землю в невідомому місці. Місце поховання командира досі не встановлено.

10 червня 2010 року члени та прихильники Вінницької міської організації ВО «Свобода» та молодіжної громадської організації «Сокіл» в селі Микулинці на Вінниччині відкрили меморіальну плиту на символічній могилі «Батька».

gd3

Vizitky, logotypy,
webové stránky
pro Vaši firmu

www.gd3.cz

Дерев'яні церкви Закарпаття

Вони уже майже століття утримують цікавість чехів

ТЕКСТ: Оксана ЧУЖА

Доказом цього стала недавня лекція у Празі (Клементинум) закарпатського мистецтвознавця Михайла Сирохмана під назвою «Дерев'яні церкви Підкарпатської Русі: Унікальні фотографії Рудольфа Гулки (1887–1961) та Флоріана Заплетала (1884–1969)» («Dřevěné kostely Podkarpatské Rusi: Unikátní fotografie Rudolfa Hůlky (1887–1961) a Floriana Zapletala (1884–1969)»), яка зібрала повну залу поціновувачів сакральної архітектури. Організували захід Національна бібліотека Чеської Республіки та Слов'янська бібліотека.

Як розповів знавець закарпатських дерев'яних храмів Михайло Сирохман, до нашого часу на Закарпатті збереглося 110 старих дерев'яних церков, серед яких одна із найстаріших в Україні – храм Святого Миколая у селі Колодне (1470 рік) та дві – віднесені до списку ЮНЕСКО (собор святого Архангела Михаїла в Ужці (1745 рік) та церква Вознесіння Господнього в селищі Ясіня (1824 рік). Завдяки фотографіям чеських дослідників Рудольфа Гулки, Флоріана Заплетала та інших, а також місцевих ентузіастів-фотолюбителів, ми маємо змогу бачити, як закарпатські церкви виглядали у 20-х роках минулого століття і як вони змінилися. Багато з них були перенесені в інші місця, а деякі, на жаль, безповоротно втрачені. Все, що залишилося від них – це чорно-білі світліни майже сторічної давності. У тому, що чеські дослідники захоплювалися закарпатською сакральною архітектурою, немає нічого дивного, адже карпатські церкви мали свій унікальний стиль, який зачаровував з першого погляду. Завдяки кільком таким закоханим чехам-відчайдухам три дерев'яні храми у 20-30-х роках ХХ ст. були перевезені до Чехії й Моравії, а їхній первісний вигляд збережений до сьогодні із найменшими дрібничками інтер'єру та екстер'єру.

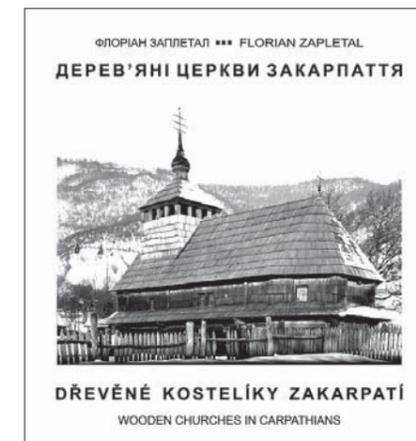
Цікаву історію перевезення однієї із закарпатських церков до Чехії розповів пан Кречмер, син чеського дослідника, родині якого належить ця святиня. Батькові так сподобалася церква, що він вирішив її придбати і перевести до свого помістя. Дерев'яний храм розібрали на дошки і вагоном перевезли до Чехії, де заново зібрали. Бідкається, що майстри трохі зе-

кономили на матеріалі і вона має трошки меншу довжину, ніж була. Але всі інші пропорції та інтер'єр збережені повністю. Пригадує, що щоб хоч якось окупилася таке дороге перевезення, довелося придбати вагон дерева, яке потім продали на місці. Батько потурбувався і про всі документи на церкву (в тому числі і в якому році була освячена). Спочатку у храмі зберігалася батькова збірка чеських старожитностей, поки її не передали до спеціально створеного музею, тепер планують храм відкрити для відвідувань громадськості.

Інша закарпатська церква примандрувала аж до Праги. Храм святого Михаїла у бойківському стилі був споруджений у 2-й половині XVII століття у селі Великі Лучки (нині Мукачівського району). Коли селяни вирішили збудувати собі новий храм, то старий дерев'яний передали до іншого села – Медведівці, з якого він був у 1929 році (на честь 10-річчя приєднання Підкарпатської Русі до ЧСР) перевезений до Праги і поставлений у Парку Кінських (район Сміхов).

У ході лекції було також презентовано фотоальбом Флоріана Заплетала «Дерев'яні церкви Закарпаття», укладений словацьким фольклористом та українознавцем Миколою Мушинкою та Михайлом Сирохманом. Книга написана українською та чеською мовами. Збірка з 208 унікальних світлин, зроблених чеським дослідником, мистецтвознавцем, прес-секретарем губернатора Підкарпатської Русі у 1920-х роках, побачила світ в ужгородському «Видавництві Олександри Гаркуші». Перша презентація книги відбулася в Ужгороді минулого місяця і вже майже весь невеличкий тираж (800 примірників) розійшовся.

Велика заслуга у виданні книги належить академіку Миколі Мушинці, який є спадкоємцем частини архіву Заплетала. Мистецтвознавець розповів, що знав дослідника ще за життя, а після смерті вдова передала йому доробок чоловіка, щоб зберіг і опрацював для наступних поколінь. Так, у розпорядженні академіка опинилося 680 світлин чеського дослідника (частина з них увійшла до книги), багато щоденників і листів (близько тисячі), 165 статей та 7 книжкових публікацій. Багато статей

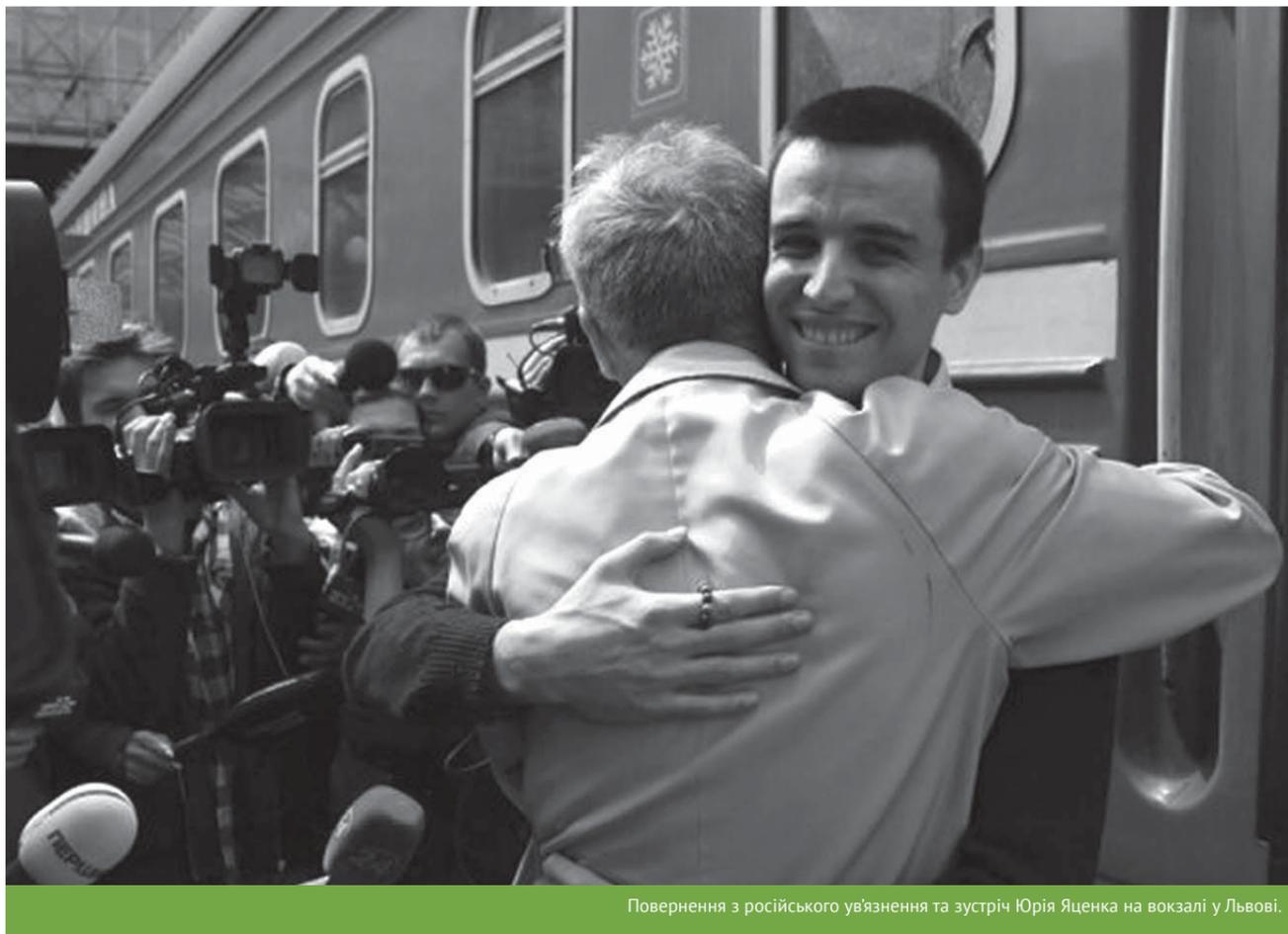
Заплетал, через заборону друкуватися як прибічник старої влади, писав під псевдонімами чи абрєвіатурами, але був по-військовому скрупульозний, і все записував, де, коли і під яким іменем виходили його статті. Після смерті чеха публікувати його праці не давала радянська влада, і тільки в останні десятиліття Заплетал повертається у нових виданнях. Завдяки його фотографіям (а увіковічнив він у деталях і Словацьчину, і Моравію, і Чехію, і Африку) тепер реставруються старожитності. Академік через свій поважний вік шукає дослідників, які б зайнялися опрацюванням спадку Ф. Заплетала і з охотою їм передасть наявний у нього архів.

Доповненням до фотоальбому Флоріана Заплетала стала книжка «Зниклий світ Підкарпатської Русі у фотографіях Рудольфа Гулки (1887-1961)» («Zmizelý svět Podkarpatské Rusi ve fotografiích Rudolfa Hůlky (1887-1961)»), яку минулого року видала Слов'янська бібліотека. В основу альбому лягли фотографії чеського журналіста, художника, фотографа, перекладача та фінансиста Рудольфа Гулки, який у 1921-1922 роках об'їздив Закарпаття і зафіксував краєвиди, життя, традиції та побут його мешканців. Як зізнався директор бібліотеки Лукаш Бабка, видаючи книгу накладом 700 примірників, не очікували, що вона так швидко розійдеться, і що такий великий інтерес у чехів до Закарпаття. Планують видати новий тираж. Михайло Сирохман також поділився планами: уже готується до видання друга книга фотографій Флоріана Заплетала під назвою «Міста і села Закарпаття».

Не думав про маму, думав про квіти...

В російській тюрмі можна запросто якщо не вмерти, то збожеволіти, розповідає 25-річний політв'язень зі Львова

ТЕКСТ: Адела ДРАЖАНОВА, "Репортер"

Повернення з російського ув'язнення та зустріч Юрія Яценка на вокзалі у Львові.

Восени цього року Прагу кілька разів відвідав Юрій Яценко. Молодий львів'янин опинився у російській в'язниці тільки через те, що... був на Майдані. 9 місяців він

там відсидів, і неймовірними спільними зусиллями друзів, родичів, адвокатів і, зокрема, допомозі з Чехії, його вдалося звідти визволити. Відтак, Юру запросили

до Чехії трохи відпочити і розповісти про те, що може чекати й інших українців у всевладді «руського міра».

У понеділок 2 листопада у празькому кінотеатрі «Луцерна» відбувалося урочисте відкриття проекту «Історії безправ'я – місяць фільмів у школах». Протягом вечора визначні особистості передавали Приз «історій безправ'я» людям, які боролися із комуністичним режимом. Мабуть, вперше поруч із Яною Янасовою, сестрою Яна Заїця, який спалив себе на протест проти «нормалізації» та окупації ЧССР у 1969 році, та чеським міністром культури, цього року Даніелом Германом, стояв звичайний український хлопець, майже ще студент юридичного факультету Львівського університету Юрій Яценко, який також вручав ці нагороди. А ще кілька років тому було важко собі уявити, щоб цю місію доручили у Чехії українцеві...

Проект, організований товариством «Людина в скруті», ознайомлює школярів 555 чеських шкіл із історією за допомогою проєкції фільмів та бесіди. Цього року їм розповідатимуть про радянську окупацію 1968 року, яка тривала аж до початку 1990-х. Директор програми «Один світ в школах» Карел Страхота каже, що «цього року ми наголошуватимемо на паралелях тодішньої радянської окупації із сучасною ситуацією в Україні. Так само, як і у 1968 році у нас, так і зараз в Україні, яку Кремль вважає «своєю», сталося грубе порушення міжнародного права. Російська інтервенція на іншій території повела до важкого збройного конфлікту та великої гуманітарної кризи».

25-річний Яценко – перший іноземець за сім останніх років, якому доручили вручати цю нагороду, адже це зовсім молодий і новітній політв'язень. Окрім того, в Празі він взяв участь у виставці, яка розповідала про долі ув'язнених в Росії українських громадян, яких, окрім відомих Савченка та Сенцова, нараховується біля двох десятків, зустрічався із громадськістю і роздав багато інтерв'ю чеським мас-медіа, чим викликав масу цинічних і в'їдливих коментарів від послідовників президента Земана чи чеських русофілів.

«Заговориш у нас, бандерівська свиня!» Інколи його бояться запитувати про весь цей рік жаху. Співрозмовники дивляться на його зубчасті шрами на внутрішньому передпліччі і приголомшено мовчать, навіть якщо їх гризе цікавість. Юра похлоп'ячому сміється: «Нема проблем, не соромтеся запитувати!» Юрій Яценко, звичайний студент з України, провів майже рік у російській в'язниці. Там його катували так, що він краще сам порізався – щоб втратити багато крові. Бо знав, що більше не витримає. Мав стати інструментом російської пропаганди. Та не став.

Юри прийшли до нього в камеру і жорстко скрутили руки за спиною. «Куди ви мене тягнете, куди?!» На вулиці чекав автомобіль, а у ньому – хлопці у масках. «Мабуть члени якогось спецзагону», – думав Юра. Вони кинули його на задне сидіння, на голову натягли мішок. Юра ще встиг побачити ясне і синє небо... Якщо ці м'язисті чоловіки носять маски, значить будуть його бити... І вони почали одразу, як тільки водій повернув ключ у замку запалювання. Били в пах, в ребра. Душили і кричали йому прямо у вуха: «Тепер ти поводитимешся так, як треба, ти, бандерівська свиня!» Розмовлятимеш із важливими людьми!»

Зустріч із чеською громадськістю

Машина зупинилася, Юру витягли, зняли мішок. «Місцеве відділення ФСБ», – було написано на будівлі. Офіс, диван, стіл, повний їжі, закуски, ковбаси, рулети, сир... Юрові стиснуло горло – стільки їжі! За столом два серйозні чоловіки у костюмах: «Сідай, хлопче, їж!»

Юра накинувся на чай і канапки. Він ще недовго був у в'язниці, й пам'ятав смак коли, смаженої картоплі фрі чи чогось від мами. Потрібен певний час, щоб змиритися із огидною в'язничною їжею... «Як тебе звати? Де ти народився? Навіщо ти приїхав у Росію? Що ти робив до арешту? Де твої батьки працюють? Брати і сестри є? Сваритесь інколи?»

Двоє чоловіків у костюмах все випитували і випитували, спочатку про дуже прості речі. «Вони були з ФСБ, це точно. Але не представлялися. Я намагався бути шанобливим, відповідати правдиво. Згодом припинили розпитувати про моє життя і почали твердити «пісеньку», яку я чув стільки разів: «Ти повинен нам допомогти! Повинен! Хочеш бачити батька

і матір? Виступиш на телебаченні і скажеш, що ти в Росії повинен був шпигувати для української спецслужби. Або що ти диверсант і неонацист із «Правового сектора». Ти повинен це сказати, повинен!» Юра вибачився: «Я не можу вам допомогти. Я не можу брехати». «А ти знаєш, що ми тебе можемо змусити?» «Я знаю». І на цьому фаза «пряника», напевно, закінчилася. У кімнаті знову вторглися ті самі в масках, і Юра зрозумів, що приходить фаза «батога»: набагато серйозніше побиття, ніж дотепер. Він зробив ще одну відчайдушну спробу: попросився у туалет. Там сильно вдарили головою об стіну, аж до кровотечі. «Бо вони – професіонали, б'ють так, щоб не залишати слідів на тілі. Я хотів розбити голову, щоб мати хоч якісь ознаки насильства, нехай навіть зроблені мною самим».

Вивезли в ліс

«Попрацюйте над ним, хлопці», доручив маскованим «качкам» один із «ефесбешників». І Юру потягли до машини. Із розбитого чола кров просочилася до того самого мерзеного мішка на голові. Цього разу вони поїхали тихо, ніхто не кричав і не бив Юру межі ноги. Автівку страшенно трясло, а хлопець молився, вголос і насправді. Йому було страшно, бо знав, що, можливо, скоро помре. Автомобіль з'їхав з дороги і стало чути шурхіт дерев і спів птахів. Ліс.

Виштовхали з машини. Мішок на голові, наручники на руках, обличчям до землі... «Перший сильний удар – в пах. Це божевільний біль! Тоді вони мене підняли і продовжили бити в пах, в живіт, в голову... Чимось важким, ймовірно, мішками з піском. Щоб слідів не залишати. Найстрашніше, що не бачиш при цьому нічого.

Не знаєш, де буде наступний удар, не можеш навіть полегшити біль часним стисканням м'язів живота... Через двадцять хвилин відчуваєте, що ви повинні негайно збожеволіти». Люди в масках били Юру дві чи три години. Він кричав і благав про помилування. «Ви гадаєте, що я мужньо і тихо виносив ці страждання? Зовсім ні!», – зізнається він. «Ще один удар. Ще один витримаю, – і тоді ми побачимо, хто кого», – переконував сам себе. «Гратимешся у героя? Почекай до завтра, виродку! Приведемо тебе сюди і твого друга і побачимо, хто з вас витримає довше!»

Юра, напівмертвий від страху і болю, відразу ж вирішив: він не дозволить продовження тортур. Він помер би, без сумніву. Або зламався б і зробив те, що від нього вимагається. Вигадав план, що 22 травня 2014 року, він, Юрій Яценко, звичайний студент з України, закриється у тюремному туалеті із тупим лезом бритви...

Будь патріотом!

«Карцер – це гірше, ніж звичайна одиночна камера, де є хоча б вікно. Хоча воно заліплене, але якесь світло проникає. Зате в карцері – тільки маленький отвір. Карцер – набагато менший, і в ньому немає повітря. Не можна лежати, сидіти, тому ходите з боку в бік протягом усього дня. Рано чи пізно починаєте розмовляти самі із собою. Я, наприклад, давав лекції уявним студентам. Карцер є нестерпним. Я був там протягом року кілька разів, і інколи думав, що моє дотеперішнє життя вже ніколи не повернеться».

Юрій Яценко народився в 1990 році у Львові. «Мій тато – інженер, викладає англійську мову. Мама працює в текстильній майстерні. Молодший брат – Роман. У нас справді хороші відносини! Звичайно, іноді посваримося. Але з татом – ні, він доволі тиха людина». Юрій каже, що раніше літав дискотеками, ходив з дівчатами на побачення, в театр, грав у футбол, або, коли мав гроші, подорожував. Він був у Празі, Кракові, Ніцці... «Не було тижня, щоб я сидів удома на дупі». Він вивчав право у Львівському університеті, залишалися скласти лише державні іспити... «Вже мав кілька пропозицій на роботу. Ну просто красиве життя, я був йому так радий!» Іноді подорожував Росією. Купував там дрібну електроніку, яку потім перепродавав в Україні. «Ми так підзаробляли. Студентам завжди не вистачає грошей!»

Що? На Майдані був?!

5 травня минулого року вони вирушили через кордон знову, разом зі своїм другом Богданом. Зі Львова через Київ до Харкова, а звідти – на північ, до Курська. Відносини між Україною і Росією на той

час потекли тяжкою кров'ю. Москва вже анексувала Крим, таємно почала посилати війська та техніку на Донбас, де незабаром розгориться війна. Юрій та Богдан, утім, проблем не очікували: «Ще ж не було процесів із Сенцовим, Савченко та іншими...», – нагадує Юрій.

Вони приїхали на кордон маршруткою, все йшло гладко, показали паспорти, заповнили в'їзний формуляр. За кордоном орендували автомобіль і попрямував на північ. «Але було вже пізно, ми втомилися. Заїхали в якийсь готель в містечку Обоянь, до Курська хотіли виїхати вранці». Юрій вважає, що це була чергова адміністраторка готелю. Вона бачила паспорти зі Львова, і, ймовірно, викликала поліцію. На всяк випадок. Бо... хто знає? В телебаченні казали, що у Львові – бандерівці, а вони вбивають невинних росіян! І... о восьмій ранку у двері постукали двоє поліцейських: «Речі залишайте у кімнаті, хлопці, через годину повернетеся. Це просто звичайна перевірка перед «травневими святами».

Та у відділку на Юру з Богданом ретельно «натиснули». Задавали питання про все, що тільки можна, шукали їхні імена в базі даних розшукуваних злочинців, оглядали плечі й все тіло на предмет синців від стрілянини зі зброї чи наявність націоналістичних татувань. Нічого. «А на Майдані ви часом не були, панове?» Юрові застрягло в горлі. Звичайно, що був на Майдані! «Як і всі, хто переживав тоді за Україну», – каже він. А Юра їздив на Майдан регулярно, він довго працював там добровільним медиком. «З того питання, здавалося, я викрутився. Я дуже добре знав, як в Росії реагують на Майдан, знав, що це для них символом абсолютного зла».

Але в допит втрутився місцевий слідчий ФСБ. Він кинув на стіл фотографію Юри... на Майдані. І тоді він вперше почув ви-

могу, яку росіяни повторюватимуть ще багато разів: «На Україні владу захопила хунта, яка контролюється американцями. Будь патріотом. Допоможи вашій країні і нам. Вийди на телебачення і скажи, що ти шпигун і диверсант».

Юра відмовився. Один раз, двічі, тричі... Пригадує, що в перші три дні після арешту його з Богданом тримали або в поліції, або в місцевому відділенні ФСБ. Кожного допитували окремо, але на схожий манір: «Били нас. За вухами, в ребра. Не давали нам спати і їсти. Погрожували відправити нас в Чечню, що з нас Кадиров зробить собак, рабів. Казали, що з нами вони можуть робити все, що їм заманеться. Ніхто ж не знає, де ви знаходитесь!» Юра весь час вимагав, щоб йому дозволили подзвонити. «Да ладно тебе!» – відповідали байдуже слідчі.

Марне очікування...

Дати зовнішньому світу про себе знати Юра зумів тільки через кілька днів. Він вже сидів у спеціальному ізоляторі для іноземців в селі Авдіївка Курської області. «Це в'язниця, де нелегали чи колишні ув'язнені очікують депортації». І Юра чекав на депортацію. Восьмого травня, через три дні після арешту, проводився судовий розгляд. За звинуваченням у незаконному перетині кордону (!) Юра і Богдан були покарані депортацією протягом десяти днів, п'ятирічною заборонаю на в'їзд до Росії і штрафом у розмірі двох тисяч рублів. «Ми були задоволені! Ми вже хотіли бути вдома!»

Але десять днів минуло, й висилка не проводилась. Юра через співвітчизника, який від'їжджав додому, відправив повідомлення найкращому другові Остапові: «Я в Росії заарештований. Дай знати батькам. Підніми, кого можеш». Я знав, що він допоможе мені, бо батьки одразу зайве почали б панікувати». Остап через Інтернет знайшов адвоката. Його

ім'я було Олексій Іванов, і до Юри з Авдіївки прибув наступного дня. Але по суті нічого не зміг зробити.

22 травня 2014 року за Юрою прийшли в камеру. Не церемонилися, жорстко скрутили руки за спиною. «Куди ви мене тянете, куди?» Побиття почалося, як тільки водій увімкнув запалювання...

Я не схильний до перебільшень

«В'язничний світ для вільних людей – неймовірно страшний, – розповідає Юра. – Але я до нього поступово звик. Мені нічого іншого не залишалося, я думав, що залишусь там на все життя. Цим мені й погрожували... Пришимо тобі «тероризм»! Двадцять років отримаєш! І навіть тоді тебе не відпустимо! Я завжди був оптимістом, і якась надія залишалася. Але розумом був змушений визнати, що сиджу в клітці, з якої, можливо, ніколи не вийду».

Коли його після звірячих тортур в лісі привезли назад до камери, з останніх сил написав Богдану повідомлення. Коротко розповів, що вони з ним робили, і попередив його, що вранці його також планують катувати. «Ми повинні зробити собі щось. Порізатися і привести себе до стану, коли тортурі будуть просто неможливими. Перебратися до лікарні», – написав Юра і відправив повідомлення таємною в'язничною поштою. Богдан знає Юру як своє взуття. «Він знає, що я не схильний до перебільшень. І, як правило, що впадаю у паніку. Він зрозумів, що ситуація серйозна, і відразу ж погодився».

Наступного ранку Юрій спокійно – хоча в глибині душі був дуже наляканим – узяв лезо, яке отримують в'язні для гоління. Теоретично воно повинне бути нешкідливим: для найпоширенішої, нудної китайської бритви, придатної хіба що для різання салямі. Юра знав, що нічого кращого немає. Прокип'ятив свій відчайдушний засіб у воді, а потім вимив з милом живіт і внутрішнє передпліччя. Крикнув Богданові до сусідньої камери: «зараз!» І пішов до туалету.

«Це була своєрідна хірургічна операція. Ні, я не збирався помирати. Але я хотів втратити достатньо крові, щоб мене не могли мучити. Я почав різати живіт і ліве передпліччя, було важко, але кров почала капати досить скоро. Це був фонтан! Невдовзі в крові був весь одяг і взагалі весь туалет. Але я все ще чекав, щоб її витекло достатньо. Хвилин через десять я пішов назад у камеру, червоний з голови до п'ят. Співкамерники злякалися і негайно викликати охорону. Коли двері камери відчинилися, я сказав: «Не допущу до себе медиків, доки ви не дасте мені телефон для дзвінка». Вони пере-

лякалися, що я просто отут помру. Через сорок секунд я мав мобільний телефон біля вуха. Я подзвонив Остапові».

Недосвідчений юнак?

Сьогодні, через півтора року, Юра про ці дні у російській в'язниці розповідає, наче про якесь дурне кіно. Посміхається, жартує, його очі іскряться, хоча йому не зовсім добре: «Це від вашого [чеського] студеного пива! Через нього мене болить у горлі! Тому сьогодні я питиму сливовицю. Або сливовицю і пиво?» – віджартується він.

Того ранку Юру доставили до лікарні. Зашили рани без анестезії. «Якщо зміг отак поранитися, витримає і зашиття», – загавкав наглядяч на лікаря. Камері кілька годин хлопцеві знову був у камері, тиждень не піднімався з ліжка. А потім... «Я всюди мав ті тупі леза, весь час. Ховав їх всюди – у підошви, в книги, під матраци. І як тільки відчинялися двері камери, я відразу ж схоплював одну, клав її до горла і кричав, що, якщо тільки хтось з них мене торкнеться, негайно поріжусь. Що я б і зробив. Але, знову ж... я не збирався вмирати. Я дізнався від досвідченого кримінальника, як уникнути важливих вен».

Юрій Яценко відбув у російських в'язницях цілий рік. ФСБ, ймовірно, думала, що буде для неї легкою здобичкою. Що недосвідчений юнак, який щойно виліз із-за маминої спідниці, швидко зламається, скаже по телевізору, що від нього вимагається, а потім отримає російське громадянство, і, можливо, навіть трохи грошей для початку. Яценко не піддавався. І – насправді – сам собі був захищений. «У в'язниці я прочитав Солженіцина «Архіпелаг ГУЛАГ». Вперше у своєму житті. Це було дуже корисно; я зрозумів, що мало змінилася репресивна система Росії. Але до тортур неможливо підготуватися. Ніяк! Я думаю,

що можливо зламати кого завгодно. Те, що мене не зламали, я вважаю, що це щастя».

Російські кримінальні «поняття»

Богдана російська юстиція звільнила приблизно через три місяці. Юрія перевезли з в'язниці для іноземців до слідчого ізолятора. Спочатку до Курська, потім – до Белгорода. Розповідає, як від кримінальників дізнавався про правила життя за ґратами. Як засвоював традиційний кримінальний жаргон й «тюремний етикет». Як навчився розпізнавати інформаторів і провокаторів. Три місяці сидів у клітці з психічно хворим ув'язненим, який іноді протягом кількох днів волав: «Убий мене, Юро, вбий мене, нарешті!»

Згадує, як зберігав ясність розуму і контролював власні думки: «Бо це важливо. Найстрашніше думати про своє попереднє життя, про сім'ю. Про те, що більш ніколи їх не побачиш. Це вас легко ламає. Ні! Не думайте про маму, думайте про квіти! Один досвідчений в'язень дав мені пораду: «Уяви собі, що твої думки написані величезними літерами на небі, і кожен може їх побачити». Це працювало».

Юрій був випущений на свободу 7 травня цього року. Після безглузлого процесу (за звинуваченням у зберіганні вибухових речовин) і ще абсурднішого Апеляційного суду він повернувся до Львова. На станції його чекав натовп, але Юра був у якомусь трансі і не розумів, що з ним відбувається. Він обійняв тата, який патрулював останні три місяці перед СІЗО в Авдіївці, щоб запобігти ФСБ знову вивести сина до лісу. Обійняв маму, про яку за ґратами забороняв собі думати. У перший же вечір пішов до Остапа на роботу, щоб подякувати за допомогу. І пішов до церкви.

«Чи маю якісь серйозні наслідки для здоров'я? Ви не повірите, але я навіть не знаю». Юра не йшов до лікаря, хоча мама наполягала. «Почуваю себе добре. Шрами іноді болять, особливо коли погода змінюється, але нічого більше. Навіть не страждаю від нічних кошмарів. Я ж оптиміст! У камері мені снилися дівчата та друзі, та ніколи – в'язниця. До лікарів дійсно не збираюся поки що. Але ж ви знаєте, що як тільки потрапите їм в лапи, вже вас не відпустять!»

Юра закінчив вуз, склав випускні іспити на юридичному факультеті ЛНУ. Багато подорожує Україною і Європою. Він розповідає свою історію, і нагадує, що в російських в'язницях залишаються й інші українські політичні в'язні. Юру люди слухають в основному, затамувавши подих. Просто... іноді бояться запитати.

ЗАЛА ОЧІКУВАННЯ

Як євроінтеграцію підмінили безвізовим режимом

ТЕКСТ: Віталій ПОРТНИКОВ

Яке відношення до євроінтеграції мають безвізові поїздки в ЄС на термін не більше 90 днів? Найбільш віддалене. Хоча до голосування в парламенті на початку листопада щодо візового пакету і політики, і суспільство ставилися, як до якогось доленосного моменту...

Добитися безвізового режиму з ЄС було однією з обіцянок діючої влади, переговори про нього тривають вже багато років. Прийняття цих законів вперлося у кілька доволі банальних причин, як от недискримінація за статеву ознакою, яку інтерпретували мало як не легалізацію одностатевих шлюбів. Були побоювання, що через це Україна знову опиниться за бар'єром, і це не могло не засмучувати тих, хто хотів би якнайшвидшої європейської інтеграції. Але найважливіші зміни не стільки пов'язані з візами, скільки зі справжніми внутрішніми реформами. Європейська інтеграція – це не підвищення рівня комфорту, якого необхідно досягти за допомогою Європейського Союзу та у співпраці з ним. При такому підході не можна домогтися ні комфорту, ні суттєвих змін. Хороший приклад – Республіка Молдова. Ця країна дійсно змогла виконати всі вимоги Європейського Союзу, які зараз висуваються Україні – і в області антикорупційного законодавства, і в області недискримінації в трудовому законодавстві. Громадяни Республіки Молдова можуть перетинати територію Шенгену без віз. Але це аж ніяк не змінило ситуацію в самій країні. На наступних після введення безвізового режиму парламентських виборах найбільшою за кількістю голосів виявилася Соціалістична партія, лідери якої не приховують своїх проросійських симпатій і демонстративно зустрічалися з Путіним. Якби до виборів була допущена інша проросійська сила – «Наша партія» бізнесмена Ренато Усатога – то прихильники інтеграції з Москвою могли б сформувати уряд, і не тільки безвізовий режим, але й асоціація з Європейським Союзом могли б виявитися під дуже великим питанням. Але навіть перемога проєвропейських партій не вберегла Молдову від великого корупційного скандалу. Колишній прем'єр Влад Філат – у в'язниці, коаліція розвалена, біля урядових будівель – про-

російські, прорумунські, проєвропейські демонстранти, довіра до політичної еліти – на нулі, влада валяється на вулиці, проєвропейські партії укладають ситуативні союзи з проросійськими...

Бо навіть із новим законодавством, проголосованим із-під палиці, Молдова залишилася олігархічною країною з корпоративним мисленням еліти і патерналістським мисленням населення. І який тоді сенс від безвізового режиму? А це ж всього лише туристичні поїздки на 90 днів... А якщо у тебе немає грошей на пересування світом? А якщо у більшості співвітчизників навіть бажання їхати взагалі відсутнє?

Ми любимо порівнювати європейські прагнення більшості українців із проросійськими мріями тих, хто радів анексії Криму і піддався пропаганді агресора в Донбасі: «ми – свідомі і сучасні, вони – відсталі і середньовічні». А це дійсно так? Адже жителі Криму і Донбасу переважно розглядали сусідню країну не як «історичну батьківщину», а як супермаркет субсидій, пенсій і високих бюджетних зарплат. Як московську картинку з улюбленого телевізора: варто тільки приєднатися до Росії, як вони заживуть ну якщо не як на Рубльовці, то вже у всякому разі як у престижних будинках всередині московського Садового кільця. І тепер новонавернені «патріоти» путінської імперії дивуються: Росія начебто є, а Рубльовки немає.

І не буде. Росія – не супермаркет, а цивілізаційна модель взаємовідносин господаря і «лоха». І приєднання до армії «лохів» аж ніяк не означає отримання рівня добробуту невідомих – а вірніше, всім добре відомих – «батьків».

Але і Євросоюз – не супермаркет із шматтям. Це теж цивілізація, правила життя якої можна або приймати цілими, або не приймати взагалі. Стати наполовину європейцем не вийде. Саме тому таке здивування викликали учасники першого етапу Майдану – ще студентського. Коли кілька активістів прийшли для розмови з московською студією радіо «Свобода» в українське бюро, я був приголомшений почутим від них тезою: нам все одно, що відбувається з Юлією Тимошенко, нам важливо, щоб президент підписав угоду про асоціацію з Євросоюзом. Хлопці широко

Безвізовий режим з ЄС не рятує Молдову від корупції, бідності і «ватників». Фото Justice & Mercy.

не розуміли моїх колег, які намагалися пояснити їм, що європейська держава і вибіркове правосуддя – непеєднані. Тому поки панує вибіркове правосуддя, поки немає незалежної прокуратури, судів, антикорупційних процедур, поки суспільство не акцентує відмову від дискримінації власних співгромадян, європейською країною стати неможливо. Можна хоч двадцять угод про асоціацію підписати – суті це не змінить. Якщо не вірите, просто подивіться список країн, які підписали угоди про асоціацію з ЄС. Боюся, ви будете здивовані.

Безвізовий режим з Шенгенською зоною – це, звичайно, добре і зручно. Але прагнути жити в цивілізованій країні – набагато важливіше. Краще хоча б частково подолати корупцію, поважати власних співгромадян – і отримувати візи, ніж мати безвізовий режим – і залишатися в болоті. Ідея про те, що ми приймаємо закони для когось – згубна. Ідея, що ми формуємо антикорупційну прокуратуру для ідіотів-європейців – божевільна. Ідея, що ми міняємо цю країну не для себе, а для інших, щоб ці інші дали нам безвізовий режим, фінансову допомогу, поліпшили можливості для ввезення наших товарів – безглузда.

Європу потрібно будувати для себе, а не для дяді. І тільки коли це зрозуміємо ми всі – від керівників країни до звичайного громадянина, якого не цікавить політика – ми зможемо чогось досягти. В іншому випадку ми приречені на вічне животіння в залі очікування, яка продувається всіма вітрами.

Мобілізації поки не буде, за кордон можна їхати

Міністр оборони України Степан Полторак не бачить необхідності в наступній черзі мобілізації і на даний час немає підстав говорити про її конкретну дату. Про це він заявив 30 листопада під час спілкування з журналістами в Одесі, повідомляє пресслужба Міноборони. Полторак запевнив, що в Міноборони вживають заходів, спрямованих на збільшення кількості військовослужбовців за контрактом. В проєкті бюджету на наступний рік закладено збільшення заробітної плати для військовослужбовців-контрактників. Раніше повідомлялося, що сьома хвиля мобілізації

до Збройних Сил України буде проведена, швидше за все, в березні 2016 року, а у лютому 2016-го почнеться демобілізація четвертої хвилі.

Також у Генеральному штабі Збройних сил України спростували інформацію деяких ЗМІ про заборону виїзду за кордон чоловікам віком до 45 років і заявили з іронією, що «Дід Мороз і Святий Миколай не завітають до тих, хто поширює чутки та неперевірену інформацію про це». «Інформація щодо введення з 1 січня 2016 року заборони усім чоловікам до 45 років на виїзд з України

не відповідає дійсності. Щодо чоловіків старше 45 років так само не буде вводитись обмежень на виїзд із країни. 2 січня 2016 року також не буде вводитись додаткових обмежень. Обмеження на виїзд жінок і дітей також не буде», – йдеться у повідомленні Генштабу у Facebook. В листопаді в соцмережах та навіть деяких другорядних та проросійських ЗМІ поширювалась неправдива інформація про заборону виїзду з України чоловікам віком до 45 років.

експрес

Блокада окупованого Криму

30 листопада ЛЕП, яка веде з «материка» на окупований півострів Крим, була відремонтована, однак поновлення електропостачання не відбулося, повідомив голова НЕК «Укренерго» Всеволод Ковальчук. «Один з фазних проводів розібраний на анкерній опорі і залишиться у такому стані до прийняття остаточного рішення. Всі інші роботи будуть завершені в повному обсязі», – йдеться в повідомленні. В Криму ж окупаційна адміністрація спланиувала мітинг проти «громадянської блокади», повідомив один із лідерів акції Ленур Іслямов. «1 грудня, з подачі Ремзі Ільєсова, силоміць зганяють працівників соціальної та державної сфери з числа кримських татар на мітинг проти блокади Криму. Людям погрожують звільненнями і штрафами. Залякують, багато хто в сум'ятті», – йдеться у його повідомленні.

Раніше учасники блокади Криму погодилися допустити ремонтну бригаду до зруйнованої повітряної лінії 220 кВ «Каховська-Титан» у Херсонській області, якою подається електроенергія на територію Криму. Ленур Іслямов заявляє про незмінність вимог учасників блокади стосовно пошкоджених на Херсонщині електроопор. «Ми даємо можливість ремонтувати, але не підключати. Ми чекаємо далі розв'язання наших питань», – сказав Іслямов.

Активісти блокади вимагають від окупаційної влади РФ звільнення українських політв'язнів. 20 вересня з ініціативи кримських татар розпочалася «товарна блокада» Криму. 20 листопада, близько 9-ї ранку «невідомі» пошкодили дві опори ЛЕП, що ведуть до Криму, у Генічеському та Чаплинському районі Херсонської облас-

ті. Зранку 21 листопада бійці ДУК ПС, представники Меджлісу кримськотатарського народу та інші громадянські активісти взяли «під охорону» пошкоджені опори лінії електропередач з метою не допустити їхнього ремонту. Після протистояння з правоохоронцями, котрі супроводжували ремонтників для заземлення опор, які все ще залишалися під напругою, енергетиків, активісти відступили і дозволили ремонтній бригаді провести роботи. Однак увечері того ж дня пошкоджені опори ЛЕП повторно підірвали. Практично весь окупований Крим до півночі залишився без електропостачання. Іслямов додав, що це не кінець, і пообіцяв влаштувати і морську блокаду, перекинувши керченську переправу. Тільки нещодавно, після ускладнення стосунків з Росією, Туреччина також припинила незаконне морське сполучення з Кримом.

Окупаційна адміністрація на півострові запровадила режим надзвичайної ситуації. Крим може забезпечити себе електроенергією максимум на 30 відсотків. Ця енергія могла б покрити побутові потреби населення півострова, однак переважна більшість житлової інфраструктури опинилася у п'ятмі, зачинилися школи,

дитсадки, крамниці. Електрика з'являлася лише на кілька годин.

З окупованим Кримом вже майже рік відсутнє залізничне й автобусне сполучення. 23 листопада Кабінет міністрів України тимчасово заборонив переміщення вантажних потоків на анексований півострів. 24 листопада Державна прикордонна служба України повністю перекрила вантажне сполучення з Кримом. Незаконна кримська прокурорша Наталія Поклонська погрожує учасникам блокади «арештами» й «конфіскаціями майна», яке наявне у них на півострові.

ліга

Кремль ускладнив правила перебування українців

У Росії жорсткішими стали правила перебування українців. Федеральна міграційна служба з 1 грудня притягає до адміністративної відповідальності громадян України за порушення міграційних правил – аж до виселення й закриття в'їзду в Росію. До цього для українців діяв пільговий режим перебування, який дозволяв їм кожні три місяці продовжувати строк тимчасового перебування. Фактично це давало можливість українцям перебувати в Росії без в'їзду. Останній термін подовження закінчився 31 жовтня. У зв'язку з цим з 1 по 30 листопада громадянам України, які перебувають на території РФ, необхідно було звернутися в підрозділи ФМС Росії для визначення свого правового статусу. Для тих, хто прибув до країни на роботу, необхідно придбати відповідний патент. Виняток зроблено для українських грома-

дян, які «прибули в екстремому масовому порядку з південно-східних областей України». Для них порядок перебування залишається тим же. А з 1 грудня для громадян України діють ті ж правила, що й для жителів інших країн СНД: у Росії без дозвільних документів вони зможуть перебувати не більше 90 днів впродовж півроку. За перевищення строків перебування їм може бути автоматично закрито в'їзд до Росії строком від 3-х років і більше. Штраф, як і закриття в'їзду, передбачається й за інші порушення міграційного законодавства, у тому числі роботу без патенту.

За даними ФМС, у цей час на території Росії перебуває понад 2,5 млн громадян України, більше 1,2 млн із них – це жителі «південно-східних регіонів» України. Довгий час без будь-якого наукового обґрунтування називалися цифри в 5-7 млн осіб

і більше. Росія займає перше місце серед країн-реципієнтів по числу українських мігрантів, проте їх кількість постійно знижується. За даними дослідження Держстату України, реальне число українських трудових мігрантів в РФ навряд чи перевищує 500 тисяч осіб. З них близько 125 тисяч, за даними російської статистики, мають дозвіл на роботу, тобто, врегульований статус перебування. Таким чином, кількість осіб, схильних до ризику у зв'язку з новими правилами, становить менше 400 тисяч осіб. «Звичайно, можливе прибуття і такої кількості претендентів на робочі місця в Україні підвищить напругу на ринку праці, однак воно не буде катастрофічним. До того ж, як мінімум, частина цих людей спробує працевлаштуватися в країнах ЄС, так як заробітна плата в Україні не відповідає їх вимогам», – вважає демограф Олексій Позняк.

нв

Прямий київсько-празький вагон

Від 13 грудня 2015 року між Києвом і Прагою буде відновлено пряме залізничне сполучення – курсуватиме безпересадковий спальний вагон формування «Укрзалізниця». Про це заявив прес-секретар залізничної компанії «Чеське драги» Петр Штяглевски. Про відновлення сполучення, яким до кінця 90-х років їздив поїзд «Дукла», домовилися влітку представники чеської, словацької та української залізниць. Маршрут вагона пролягатиме через територію Словаччини. З чеської столиці вагон вирушить із нічним «гуменським» потягом «Богемія» о 23.09. На своєму шляху він зупинятиметься на станціях Острава, Богумін, Жиліна, Кошице. Тут вагон перецеплять до регіонального поїзда у напрямі прикордонної станції Чірна-над-Тісоу, звідки попрямує до українського Чопу (13.31). Після прикордонно-митних процедур та зміни колісних пар вагон вирушить разом із «ужгородською» 81-ю «Десною» до Львова (22.22) та Києва,

куди приїде о 7.43 ранку наступного дня. Із Києва вагон виїжджатиме о 21.11 в складі «івано-франківського» поїзда «Галичина» № 143, у Львові його причеплять до «Хаджибея» № 108 Одеса-Ужгород й о 8.40 його повезуть до Чопу. Звідси о 16.20 він через Кошице поїде до Праги, куди прибуде о 7.39 ранку тим самим нічним «гуменським» потягом «Богемія».

У дорозі вагон в одному напрямку перебуватиме понад 30 годин, тому пасажирам пропонується комфортна подорож – триміснє купе, стіл, умивальник, вентиляція тощо. Вартість квитка з Праги до Києва становитиме приблизно 97 євро, або 2677 чеських крон чи стільки ж гривень. Щоправда, це удвічі дорожче за квиток на автобус Київ-Прага, який їде одну добу через Польщу, чи при закупівлі окремих квитків у спальні вагони у сполученні Київ-Чоп і (Чірна-над-Тісоу)-Кошице-Прага.

Пряме залізничне сполучення між Києвом

і Прагою було припинено в 2011 році. Тоді безпересадковий вагон курсував через польські Краків та Перемишль, де мав багатогодинні стоянки. Згодом пасажирське залізничне сполучення між Києвом та Прагою стало можливим лише з пересадками у Варшаві, Братиславі, Жиліні чи інших містах, а на початку жовтня цього року про початок сполучення Прага-Мукачеве з гарантованою пересадкою з автобуса на поїзд «Стадлер Флірт» в Кошицях оголосила чеська приватна залізнична компанія «Лео Експрес».

пор

Заміна колісних пар на станції Чоп.

Ускладнять «закупи», але спростять автоімпорт

Уряд хоче обмежити українців у шопінгу за кордоном. Кабінет Міністрів пропонує Верховній Раді знизити поріг вартості для безмитного ввезення товарів в Україну авіаційним і автомобільним транспортом. Про це йдеться в зареєстрованому 13 листопада законопроекті №3470. Зокрема, документом пропонується знизити порогову вартість безподаткового ввезення (у ручній поклажі або багажі) товарів фізичними особами (без мит і ПДВ) з 1 тисячі євро

через авіа та морські пункти пропуску до 430 євро, а для ввезення автотранспортом – з 500 євро до 300. Уряд зазначає, що зазначеними документами передбачено імплементувати в національне законодавство норми Директиви ЄС про звільнення від ПДВ і акцизів товарів, що ввозяться особами, які подорожують із третіх країн. Передбачається, що закон набуде чинності з 1 січня 2017 року.

Раніше Кабмін запропонував Раді змінити

правила ввезення автомобілів без сплати податків в частині зменшення мінімального терміну володіння ними до 6 місяців. Також Верховна Рада включила до порядку денного сесії проект закону №3251 про розвиток ринку вживаних автомобілів, який значно, у понад 10 разів, зменшує акцизний податок на купівлю вживаних автомобілів. Строк дії пільгової купівлі автомобілів пропонується встановити на 2016 та 2017 роки.

експрес

Соратника Яценюка підозрюють у хабарництві

У Чехії ведуть розслідування проти Миколи Мартиненка – найближчого соратника прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка. Як повідомляє депутат Сергій Лещенко, прокуратура Чехії попросила Україну про допомогу в розслідуванні проти Мартиненка і допитати його. «Справу в Чехії порушено за тим же епізодом, що й у Швейцарії, – платіж чеської компанії «Шкода» на панамську компанію Мартиненка у швейцарському банку, який трактується ними як хабар за право постачати в Україну обладнання на атомні електростанції», – пише Лещенко. Справу в Чехії веде відділ поліції з боротьби з корупцією й фінансовими злочинами.

Раніше Генпрокуратура Швейцарії підтвердила, що з 2013 року розслідує кримінальну справу проти Мартиненка – голови енергетичного комітету Верховної Ради. Однак Мартиненко продовжив наполягати на відсутності в Швейцарії справи проти нього, і що йому не пред'являли жодних підозр у рамках розслідування кримінальної справи проти нього в Чехії. «Я готовий надати будь-які пояснення, які допоможуть розібратися в цій ситуації», – зазна-

в Мартиненко. Однак 30 листопада він заявив про складання депутатських повноважень.

Лещенко каже, що його мобільний прослуховують задля дискредитації. На думку депутата, за цим можуть стояти Мартиненко та міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков. «Роблять спроби нівелювати мої викриття щодо Мартиненка. Щодо його зловживання в урановій та титановій галузях. І щодо переказу їхнім однопартійцем, народним депутатом Ігорем Котвицьким 40 мільйонів доларів на Панаму», – наголосив Лещенко.

Чеська газета «Право» писала про Мартиненка ще рік тому. «Плзеньська «Шкода JS» підозрюється, що корумпувала українського політика за сприяння в отриманні замовлень», – пише Петр Покорни 30 грудня 2014 року. «З цим був пов'язаний нещодавній обшук у офісі фірми у Плзні-Болевці. Чеські детективи на прохання швейцарських колег вилучили багато документів. Ведеться розслідування злочинів підкупу іноземних державних службовців та відмивання грошей», – підтвердило «Право» «надійне джерело». Гроші йшли

Микола Мартиненко

на панамську фірму Bradcrest Investment, прихованим власником якої є, на думку швейцарських правоохоронців, саме Мартиненко. За це може загрозувати 5 років ув'язнення та штраф у мільйон франків. У річному звіті «Шкоди JS» від 2013 року зазначено, що підприємство отримало від українського державного концерну «Енергоатом» кілька замовлень на постачання обладнання для трьох атомних станцій. Уряд навіть зазначав, що «Шкода JS» може взяти участь у будові Хмельницької АЕС.

Українська правда

«Палаючий куц» на Хрещатику

На сайті київської мерії з'явилася петиція із закликом вшанувати пам'ять дисидента, члена УПА Василя Макуха, який 5 листопада 1968 року вчинив акт самоспалення на Хрещатику на знак протесту проти політики русифікації України та агресії СРСР у Чехословаччині. Пропонується встановити на місці самоспалення монумент або меморіальну дошку, включити інформацію про відчайдушний протест Макуха до навчальних програм середньої та вищої школи; запропонувати Верховній Раді визначити 5 жовтня днем опору тоталітаризму.

Подібні вчинки закордонних дисидентів у своїх країнах давно вважаються символами руху опору проти радянського тоталітарного режиму: Ромаса Каланта у Литві, Яна Палаха у Чехії, Ришарда Сівеця і Валенти Бадиляка у Польщі.

Василь Омелянович Макух народився на Львівщині 1937 року. Воював в УПА і був засуджений на 10 років каторжних робіт з обмеженням у правах на 5 років та з конфіскацією належного йому майна. Термін ув'язнення відбував у Мордовській АРСР і концтаборах Сибіру. 18 липня 1955 року був звільнений з ув'язнення

і висланий на спецпоселення. У в'язниці познайомився зі своєю дружиною Лідією, яка після в'язниці народила йому двох дітей.

Тривалий час жив у Дніпропетровську, на Західну Україну йому повернутися не дозволили. У його будинку збиралися націоналісти й однодумці. Його діти розмовляли українською мовою, і в школі їх обзивали «бандерівцями». На це Василь відповідав: «Все це пройде! Коли настане такий час, що Україна буде самостійною».

Напередодні більшовицького свята – річниці «жовтневої революції» – міліція і переодягнені в цивільне кадебісти несли патрульну службу, Хрещатик був переповнений людьми. І раптом з під'їзду будинку 27 (поблизу Бессарабського ринку) вибігла охоплена вогнем фігура і зазвучали слова: «Геть окупантів!», «Хай живе вільна Україна!» Живий факел, а був це Василь Макух, привернув увагу всіх. Міліціонери намагалися загасити вогонь, але це їм не вдалося. Вони грубо розганяли людей, щоб було якомога менше свідків цієї безпрецедентної події. Нарешті, знесилена від болю,

фігура впала. Хтось прикрив її шинеллю. Примчала карета швидкої допомоги. У лікарні медики отримали наказ від кадебістів – за всяку ціну врятувати життя жертви самоспалення. Не тому, що для них воно мало якусь вагу, а для того, щоб вивідати, чи належав Макух до якоїсь націоналістичної організації. Але лікарям не вдалося нічого зробити. Василь Макух, так і не приходячи до тями, 6 листопада 1968 року помер. Наступного дня західні радіостанції передали новину про його вчинок.

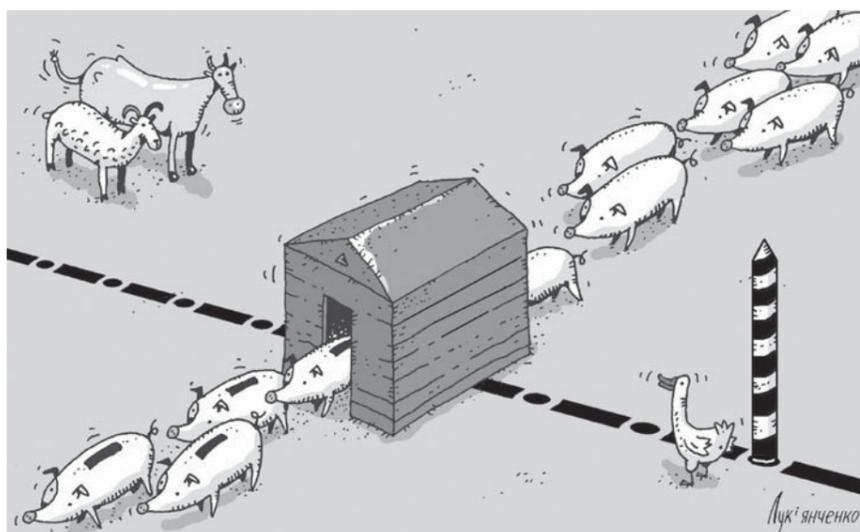
Вл. інф.

Податки і збори на «заробітчанські» гроші

Чи дійсно законопроект про зовнішню трудову міграцію зобов'язує платити податки Україні?

ТЕКСТ: Олекса ЛІВІНСЬКИЙ

Депутати підтримали в цілому проект закону, який визначає правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції та соціального захисту трудових мігрантів та членів їхніх сімей. Президент підписав його 21 листопада.

Права трудових мігрантів, зокрема на належні умови праці, винагороду, відпочинок та соціальний захист, регулюються законодавством держави перебування і міжнародними договорами України. За трудовими мігрантами та їхніми родинами закріпили право на освіту та право на задоволення їхніх національно-культурних, освітніх, духовних і мовних потреб. Дія закону поширюється на громадян України, які виконували або виконують «оплачувану роботу в державі перебування відповідно до законодавства такої держави»; тривалий час працюють в інших державах за контрактом, які самостійно забезпечують себе роботою, надають оплачувані послуги або здійснюють іншу оплачувану легальну діяльність. Документ не поширюється на дипломатів, студентів та біженців. Закон має вступити в силу з 1 січня 2016 року. Ухвалення цього закону було умовою для лібералізації візового режиму. Раніше міністр соціальної політики Павло Розенко закликав депутатів вперше на зако-

нодавчому рівні визнати таку категорію громадян, як трудові мігранти, яких, за різними підрахунками, нараховується 3-5 мільйонів, а понад 40% українських трудових мігрантів працюють за кордоном нелегально або напівлегально. За підрахунками Нацбанку України, у цьому році з-за кордону надійде біля 5 мільярдів доларів США, переважну більшість з яких становлять грошові перекази українських трудових мігрантів родинам, які проживають в Україні. В Україні ці гроші не оподатковуються, оскільки податки мігрант сплачує за місцем працевлаштування. Тому проект закону викликав чимало дискусій у середовищі заробітчан, які занепокоєні тим, що українські органи влади можуть зобов'язати заробітчан сплачувати сьогоднішні податки і збори згідно з українським податковим законодавством, а взаємні обіцяють згодом, у майбутньому, надавати пенсії та при потребі соціальні виплати трудовим мігрантам, які повертаються на батьківщину. Скажімо, стаття 18 проекту закону обумовлює, що «переказ коштів трудових мігрантів здійснюється відповідно до законодавства держави перебування та законодавства України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами», і при цьому держава працюватиме над зменшенням комісійних

за ці перекази. І вже 29 жовтня у Верховній Раді дійсно був зареєстрований законопроект №3370, у якому передбачено звільнення від оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором грошових коштів, що пересилаються трудовими мігрантами із-за меж території України членам сім'ї першого ступеня споріднення для їх утримання.

А стаття 19 говорить власне про оподаткування доходів трудових мігрантів таке: «1. Оподаткування доходів трудових мігрантів здійснюється в порядку та розмірах, встановлених державою перебування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами. Резиденти України з урахуванням норм міжнародних договорів мають право на зарахування податків і зборів, сплачених за межами України, під час розрахунку податків і зборів в Україні згідно з нормами, встановленими Податковим кодексом України. 2. Під час перебування за межами України трудовий мігрант зобов'язаний забезпечити повноту та своєчасність сплати податків і зборів за майно, розташоване на території України, що належить йому на праві власності або перебуває в оренді, зокрема шляхом призначення уповноваженої особи. 3. Уникнення подвійного оподаткування доходів трудових мігрантів реалізується відповідними міжнародними договорами України». Тому обов'язковим податком, який трудовий мігрант не може не сплачувати в Україні – це податок на нерухомість у його власності (земля, будинок тощо). Отож ніяких податків із закордонних заробітків України стягувати не буде, бо підписала із багатьма країнами світу угоди про уникнення подвійного оподаткування. Зокрема, із Чеською Республікою така угода (конвенція) була підписана в Києві 30 червня 1997 року і набрала чинності 20 квітня 1999 року і діє донині. Вона конкретно обговорює оподаткування у різних галузях, а зокрема, стаття 21 прямо вказує, що «види доходів резидента Договірної Держави, незалежно від джерела їх виникнення... будуть оподатковуватись тільки в цій Державі».

Окрім податків, проект закону згадує

й збори на соціальне забезпечення. Зокрема, стаття 8 пункт 2 каже, що «трудова мігранти і члени їх сімей у період трудової діяльності за кордоном мають право брати участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні відповідно до законодавства України». Тому міністр соціальної політики Павло Розенко наголошує, що дані збори будуть добровільними. Поки невідомо, яку суму заробітчанами рекомендуватиметься сплачувати до української держскарбниці – це визначить Кабмін. Однак, вважає він, у даному випадку найбільш зручним є єдиний соціальний внесок, такий самий, як і для фізичних осіб-підприємців, тобто 34,7% від мінімальної зарплати, а це 422 гривні на місяць у 2015 році. Про дану сплату внесків варто подумати тим, хто за кордоном з якихось причин не сплачує пенсійних внесків і планує згодом повернутися в Україну. Якщо ж громадянин України під час своєї роботи чи підприємницької діяльності за кордоном сплачує пенсійні внески, то за міжнародною угодою про соціальне забезпечення він матиме право на пенсію за законом цієї країни. Такий договір, наприклад, із Чеською Республікою діє від 2003 року. Стаття 14 цього договору говорить, що «якщо згідно з правовими нормами однієї Договірної Сторони виникнення, тривання або поновлення права на пенсію залежить від наявності або набуття певного страхового стажу, Уповноважений орган в необхідному обсязі має прийняти до уваги наявність та подібний страховий стаж, який особа набула згідно з правовими нормами іншої Договірної Сторони, за умови, що періоди страхування не збігаються в часі». Тобто сплачувати водночас пенсійні внески у двох державах є марним і зайвим, і навіть не відповідає міжнародному договору, який має вищу юридичну силу за національний закон. Варто зазначити, що даний проект, окрім значного резонансу у ЗМІ та серед заробітчан після прийняття у першому читанні, зазнав критики юристів, експертів та у комітетах Верховної Ради. Юристи зауважували, що взагалі доцільнішим є прийняття закону загалом про зовнішню міграцію (еміграцію) з України, у тому числі трудову, а «що стосується врегулювання виключно трудової міграції, то доцільніше це робити шляхом внесення необхідних для цього змін до Закону України «Про зайнятість населення», а не шляхом прийняття спеціального закону». Говорили також про декларативність багатьох статей, часте вживання невизначеного терміну «відповідно до законодавства», що «свідчить про відсутність у проекту самостійного предмету регулювання». З другого читання проект вийшов значно змінений і доопрацьований. Повністю із закону можна ознайомитися на сторінках парламенту gada.gov.ua, реєстраційний номер 2330а.

«Візапоінт» обійде 500 українців

Чехія схвалила пілотний проект

Чеська Республіка дасть можливість висококваліфікованим українцям пришвидшити прийом заяв на чеські робочі карти, повідомляє посольство Чехії в Україні. 9 листопада 2015 року уряд ухвалив заснування пілотного проекту, який дасть можливість у пільговому порядку приймати заяви на робочі «сині карти» для висококваліфікованих працівників і спеціалістів з України. Претенденти на працевлаштування, котрі відповідатимуть критеріям для включення до проекту, не будуть зобов'язані реєструватися в електронній системі VISAPOINT, і в більшості випадків не проходилимуть додаткову співбесіду при розгляді документів. Після цього прийняті заяви розглядатимуться у встановлені законом терміни. Запропонована річна квота для таких робочих місць складає максимум 500 місць на рік.

Заявку на включення до проекту зможе подати фірма, яка веде підприємницьку діяльність в ЧР мінімально два роки, є платником податку на прибуток в ЧР, зареєстрована в ЧР як платник медичного та соціального страхування, виконує всі зобов'язання перед державою і відповідає іншим зазначеним умовам. Така фірма повинна буде також довести, що кваліфікований спеціаліст буде отримувати зарплату в розмірі, який відповідає мінімальній сумі, передбаченій для отримання «синьої карти», і що з ним буде укладена трудова угода на повну ставку на період як мінімум 1 рік.

«Уряд підготував це рішення для ринку праці і працевлаштування, у яких виник попит на працівників висококваліфікованих професій, яких наразі не вистачає в Чеській Республіці. Цей проект значною мірою полегшить отримання робочих місць для працівників зі східних країн, які в нашому суспільстві дуже добре інтегруються. Я доручив міністру праці та соціальних справ провести аналіз вакансій, кількість яких є найвищою за останні кілька років, і аналіз структури безробітних, зареєстрованих на біржі праці. Наша довгострокова мета полягає в заповненні вакансій

безробітними шляхом професійної перекваліфікації та інших інструментів ринку праці», – сказав прем'єр-міністр Богуслав Сobotка. «Цей проект, розрахований на висококваліфікованих спеціалістів з України, почне діяти відразу ж після його затвердження. Через півроку ми його оцінимо, і якщо він виявиться успішним, ми розглянемо його розширення для інших професій, і, можливо, інших країн», – доповнив міністр закордонних справ Любомир Заоралек. Пілотний проект не зашкодить чеському ринку праці, до нього повинні бути включені тільки ті робочі позиції, з яких буде проведено тест на ринку праці (тобто такі робочі місця будуть насамперед пропонуватися громадянам Чехії та ЄС, і тільки після 30 днів, якщо на це робоче місце не виявиться зацікавленості з боку таких громадян, воно може бути зайнято іноземцем).

Українські претенденти на роботу в Чеській Республіці повинні мати необхідні знання та навички, важливі для діяльності, технологій або керівництва даним чеським підприємством. Проект в першу чергу спрямований на кандидатів з вищою освітою, у певних професіях буде вимагатися принаймні середня освіта з атестатом зрілості. Зокрема, йдеться про професії у сфері ІТ, таких як системні аналітики і розробники програмного забезпечення, а також про технічні професії, такі як інженери-механіки. Кандидати повинні будуть підтвердити свою кваліфікацію. Через реалізацію цього пілотного проекту буде також зменшене існуюче навантаження на чеські консульства в Україні. Через 6 місяців урядовці оцінять проект, і, можливо, поширять його і на менш кваліфіковані професії. Займатиметься проектом Міністерство промисловості та торгівлі ЧР. Заявки вже приймаються за адресою <http://www.mpo.cz/dokument166043.html>.

Вл. інф.

Книжковий фронт

Львівський форум заповнила тематика кримської кризи та АТО на Донбасі

ТЕКСТ: Андрій ОМЕЛЬНИЦЬКИЙ, Ольга КУХАРУК

Львів – книжкова столиця України. Щороку в середині вересня до міста Лева на форум видавців з'їжджаються тисячі книголюбів. Цьогоріч на 22-ий форум, який відбувся 10-13 вересня, приїхали 350 авторів із 23 країн та понад півтори сотні видавництв. Як і минулого, так і цього року стрижнем крізь чи не всі заходи проходила тематика російсько-української війни, гаряча фаза якої триває на Донбасі, холодна – у Криму. Теми допомоги солдатам в АТО й проблематики внутрішніх переселенців супроводжували багато дискусій. Ба більше – учасники АТО та їхні сім'ї мали змогу відвідати Форум видавців безкоштовно, а десять відсотків від вторгованого організатори спрямували на потреби АТО, інакше квитки коштували від 10 до 70 гривень. А активісти волонтерської групи «Книжкова Сотня» збирали різноманітну літературу для бійців підрозділів Антитерористичної операції, щоб відправити її на Схід або у шпиталі пораненим. Вдалося зібрати понад тисячу примірників. Серед зібраних книг почесне місце зайняли топ-новинки української літератури 2015 року: «Аеропорт» Сергія Лойко, «Сильне ім'я Надія» Надії Савченко, нові твори Василя Шкляра та Левка Лук'яненка, збірки Анастасії Дмитрук та Марії Матіос тощо. Є якісні переклади українською іноземної літератури. Окреме місце займають книги, присвячені подіям Майдану та Революції гідності. «Ми працювали у павільйоні, розносили наші флаєри павільйонами видавництв, багато спілкувались із авторами та видавцями, – розповіла волонтер Наталія Швагуляк. – Також до нас підходили українські воїни просто під час Форуму. Ми не відпускали їх без невеличких презентів».

Ажіотаж за модерною класикою

Книги про Майдан та АТО були загалом найпопулярнішими. Ці видання розбирали, як гарячі піріжки, продавці не встигали оновлювати затребуваного асортименту. Популярними були також дитяча література та тема історії України. У дні форуму у Львові читають все і скрізь. Заглибившись в читання, у своїх справах ідуть пасажери маршруток, про літературні новинки сперечаються, звикло сидять на лавочках біля оперного театру бабусі, а молодь, поспі-

Кореспондентка 5-го каналу Дарина Феденко презентує книгу про війну у своєму співавторстві. Фото Наталі Корнієнко

шаючи на навчання, хвалиться одне перед одним книжковими новинками. Біля Палацу мистецтв був такий ажіотаж, що яблуку не було де впасти. «Хочу купити «Майдан» Соні Кошкіної. Є у вас українською мовою? І ще «Аеропорт» Сергія Лойко», – запитує російською у продавця гостя з Дніпропетровська Ірина. «Кошкіна є і в перекладі на українську мову, сто гривень. Є й «Аеропорт», – відповідає продавець. «Дайте два «Майдани», ще тещі відвезу в подарунок, нехай читає державною. І один «Аеропорт» куплю», – простягає гроші. Не проштовхнутися біля стендів видавництва дитячої літератури. Найбільше батьків цікавить класика. «Маленький принц», «Діти капітана Гранта», «Острів скарбів» і т.д. – розкупили одразу. Питають покупці і про дебютну книгу дизайнера Оксани Караванської «Стильна книжка для панянки». Тихо-скромно роздавали автографи метри української літератури. Поет Іван Драч кивав знайомим і стримано посміхався. Львівський письменник Юрій Винничук жартував і загравав з молодими читачками. І навіть відряховував решту покупцям своїх же творів. А біля «кибитки» з написом «Український культурний фронт» власноруч продавав

свої книги Антін Мухарський, він же Орест Лютій. Закотивши рукави сорочки і оголивши накачані татуйовані руки, й відповідати на не завжди зручні запитання відвідувачів Форуму. Найбільше читачів цікавила книга Мухарського «Розрив. Як я став націонал-фашистом і покинув шістьох дітей», в якому автор сумбурно оповідає про своє сімейне життя з телеведучою Сніжаною Єгоровою, про скандали, розлучення і про Майдан.

Головний гість з-понад Сени

У програмі було півтори тисячі найрізноманітніших літературно-мистецьких заходів у близько ста локаціях Львова, тому відвідувачам доводилося добряче попотіти, щоб встигнути не лише побачити все заплановане, а й придбати книжкові новинки, яких цього року було вдосталь. Країна-гість цьогорічного форуму – Франція. Серед іноземних гостей – французька письменниця Катрін Кюссе, твори якої перекладені 15 мовами і номіновані на Гонкурівську премію, німецькі поети Крістіне Кошель, Рон Вінклер, британський нейрохірург Генрі Марш, російська опозиціонерка Варвара Горностаєва. Було чимало іноземних видавництв, зокрема польських. Із Чехії приїхало з концертом у Пороховій вежі дуо Міро Тоса і Петра Врби, ілюстратор-

письменник-інженер Мартін Содомка презентував переклади своїх дитячих книжок «Як змайструвати літак?» та «Як змайструвати автомобіль?», які вийшли перекладом у «Видавництві Старого Лева», й зустрівся із українськими колегами-ілюстраторами. Також майстер-клас показувала ілюстраторка Даніела Олейнікова: «Гербарій для маленького вовка». На автограф-сесії поет Віктор Мельник розповідав про свої переклади поезії Броніслави Волкової «Неприналежність».

Помітною подією стала презентація українського перекладу однієї з найвідоміших книжок ХХ століття, класики світового модерну, згустка культурних надбань людства – «Улісса» Джеймса Джойса. Величезна книжка, в якій яскраво, химерно описані події одного дня з життя Леопольда Блума, вийшла друком у «Видавництві Жупанського». Роман славетного ірландця, майстра «потому свідомості» перекладали українською майже двадцять років. Перший перекладач Олександр Терех встиг перекласти дві третини тексту, однак не дочекався його виходу. На прохання видавця роботу колеги завершив Олександр Мокровольський. Поціновувачі світової класики дочекалися українського перекладу славнозвісного роману колумбійця, Нобелівського лауреата Габрієля Гарсії Маркеса «Сто років самотності». Генеральний директор харківського видавництва «Фоліо», яке видало книжку, Олександр Красовицький повідомив, що до кінця осені цього року з'явиться друком екранізований роман латиноамериканця – «Кохання в час холери». До речі, біля стін Палацу мистецтва мітингувало кілька десятків активістів. Вони були проти цього харківського видавництва, яке раніше друкувало книги Дмитрія Табачника, Владіміра Корнілова та інших українофобів й сепаратистів.

Дітям час читати!

Фокусною темою форуму була «Культура vs Пропаганда», спеціальними темами – програма розвитку і підтримки читання; громадське обговорення законопроекту «Про освіту»; розвиток критичного мислення і зміни навчальних програм. Гран-прі книжкової премії «Найкраща книга форуму видавців-2015» отримала книга про життя окупованого Львова в роки Другої світової війни «Відвага і страх» викладача Києво-Могилянської академії, професора Варшавського університету Ольги Гнатюк. У цьому році на конкурс подано 463 книги від 87 видавництв, із-поміж яких журі обрало 20 найкращих.

Не забули організатори про найменших та найстарших читачів. Уперше в рамках форуму видавців відбулася масштабна дитяча програма – 400 заходів для дітей та батьків – майстер-класи, музейний

Українці наразі купують книжки... Аби ще встигли все куплене прочитати... Фото Євгенія Китаїва, 5-тий канал.

квест, музичні, творчі та спортивні акції, фестиваль літературних героїв, наукова програма, зустрічі з письменниками. Кожен маленький книголюб міг узяти участь у конкурсі дитячого читання «Книгоманія». Вчетверте відбулася благодійна акція для людей літнього віку «Третій вік: задоволення від читання». Для них провели зустрічі з письменниками, гала-концерт, в якому взяли участь зірки естради, і концерт хороших колективів. Кожен пенсіонер отримав 20 гривень знижки на книжку від форуму безкоштовний вхід на всі заходи і книжковий ярмарок. Уперше на форумі відбувся Тиждень сучасної драми, в рамках якого були сценічні читання, вистави, зустрічі з драматургами, обговорення п'єс.

Культура, гроші й корупція...

Вокаліст «От Vinta» і художник Юрко Журавель представив на форумі книгу-альбом «Карикадурка». «Малювати почав змалечку, – розповідає Юрко. – Ідея видати свої малюнки окремою книгою з'явилася після того, як 18 лютого «Беркут» знищив під час Майдану на вулиці Грушевського виставку моїх робіт. Малюю портрети людей, які відійшли у вічність, щоб залишити пам'ять про них, карикатури, в яких висміюю політиків та інших дивних персонажів. Найлегше було малювати портрет Богдана Ступки, який я створив «на руках» у дорозі. Повертався додому з концерту в Білорусі, зателефонував дочка, сказала, що помер Богдан Сильвестрович. В одну мить намалював портрет тернопільського фотоко-респондента Віктора Гурняка, якого бачив востаннє під час благодійного виступу «От Vinta» в зоні АТО за чотири дні до його смерті. Розумію, що не кожен сьогодні змо-

же заплатити 500 гривень за мій альбом, однак український мистецький продукт має бути перш за все якісним, естетичним, а готовність дорого платити за мистецтво свідчить про високу культуру».

Відвідувачі книжкового форуму у Львові зазначають, що цьогоріч суттєво зросла вартість книжок, ціни «кусають» не на жарт, тому доводилося весь рік заощаджувати, щоб придбати омріяну літературну новинку. Видавець Олексій Жупанський розповів: «Подорожчання пов'язане із загальним підвищенням цін. Друк, папір, заробітні плати працівникам, оренда, курс гривні до валюти, якою сплачується гонорар за авторські права і гонорар перекладачу. Оптимізувати ціну книжки можна, оптимізувавши загальні витрати видавництва – відкинувши всі зайві витрати, однак це неможливо. Нібито підтримка державою книговидання, яка проходить під висівкою «Українська книга» (державна виділяє кошти видавництвам на видання нібито актуальних для сьогодення книжок) корумпована – кошти дають лише кільком гравцям на ринку, причому в руках одного осідає до 70% усіх грошей, виділених на цю програму. Отож, щодо держави, як завжди, – аби не заважала. Видавці втомилася сподіватися на допомогу держави. Раніше були хоча б сподівання на квоти щодо книжок із Росії на українському ринку, але і ці обіцянки і досі залишаються обіцянками. Нічого не змінилось. Держава зобов'язана повернутися обличчям до книговидання, освіти і всього, що допоможе перемогти бідність і витягнути Україну з прірви».

ІПОТЕКА НА 1,99%-2,09% РІЧНИХ

Українці завдяки їй купують квартири в Празі і не сплачують за консультації

РОЗМОВЛЯВ: Віктор РАЙЧИНЕЦЬ

Придбати власне житло у Празі та її околицях на надзвичайно вигідних умовах для українців, які живуть і працюють в Чеській Республіці, стало набагато простіше, ніж коли-небудь раніше.

Це сталося завдяки доступним кредитам та іпотечкам, які вони отримують на вигідних умовах, таких самих, як і чехи та словаки. Так стверджує інженер Карел Адамик, фінансовий та іпотечний спеціаліст, який має багаторічний досвід у роботі з кредитами для іноземців, і, зокрема, українців.

Пане Адаміку, що має отримати іноземець, щоб отримати іпотечний кредит на цікавих умовах?

Правила для отримання іпотеки у вітчизняних банках відносно прості. Основною вимогою є присвоєння чеського ідентифікаційного номера – «рідного числа», дозволу на довготривале проживання і мати достатній дохід від праці за наймом або чи підприємницької діяльності в Чеській Республіці. В ідеалі слід ще мати 10-15 відсотків власних готівкових коштів від ціни нерухомого об'єкта. Тоді можна отримати кредит на тих самих умовах, як і чеські громадяни (1,99-2,09 відсотків), без необхідності укладення страхового договору.

Що робити, якщо мені не вистачає готівки, а мені потрібно заплатити 100 відсотків від покупної ціни кредиту? Є якась можливість вирішити цю проблему?

Звичайно! Ми можемо знайти рішення, як влаштувати фінансування за оптимальних умов і забезпечити 100 відсотків від купівельної ціни за допомогою кредиту. Процентна ставка буде тільки трохи вищою, і її

у майбутньому можна буде поліпшити.

Як розуміти «поліпшити», що маєте на увазі?

Ставки на іпотеки, укладені ще 3-4 роки тому, коливалися між 4 та 4,5 відсотками. Такий кредит, вже за один рік перед терміном фіксації ставки (річниця), ми можемо зменшити до 1,99 відсотків. На додаток до цього кредиту, ми пропонуємо додаткових 100-400 тисяч чеських крон за ту саму процентну ставку – 1,99%. Ці гроші Ви можете використати на будь-що, на власну потребу (купівля автомобіля, відпочинок, погашення існуючих кредитів, товарів для дому, навчання дітей тощо). Все залежить від Вас, як Ви використаєте ці гроші. Це, насправді, найдешевший «споживчий кредит» на ринку.

Скільки Ваша послуга із забезпечення фінансування або іпотеки коштує, яку премію Ви нараховуєте собі?

Кожна добре зроблена робота повинна бути належним чином оцінена. У цьому, ви, швидше за все, погодитесь зі мною. І сфера фінансових консультацій не є винятком, не можна їх надавати безкоштовно. Але для зацікавлених в іпотеці у мене є хороші новини. За консультаційні послуги і за надання іпотеки не потрібно платити додатково ані крони. Найбільшою нагородою для фінансового фахівця є задоволення клієнта, який порекомендує послугу серед своїх друзів і знайомих. Фінансова винагорода консультанту сплачується конкретним банком, який надає іпотеку. Тобто кандидат не сплачує ніякої винагороди за посередництво.

Від своїх співвітчизників я чув, що вони повинні були заплатити десятки тисяч крон в якості винагороди за оформлення кредиту? Тож де правда?

Так, і я кілька разів зустрічався з цією не порядністю. Тільки у Празі працює від

3 до 5 тисяч консультантів, і рівень надання послуг дуже різний. Я чув про винагороди в розмірі 100-150 тисяч кч для консультантів, які влаштували кредит у розмірі 2 мільйони кч. Тобто вони користалися нагодою, щоб один раз на скрутні й незнанні серед іноземців дуже добре заробити. Але за себе і за своїх колег, які намагаються робити свою роботу професійно, я кажу – ні! Завжди вимагайте гідної і чесно ділової поведінки. Не сплачуйте ніяких премій, зборів чи комісійних. Працюйте із консультантом, який співпрацюватиме з вами у довгостроковій перспективі і без будь-яких претензій на оплату посередницьких послуг. У вас є такі ж можливості й умови для отримання іпотечного кредиту, як і у чеських громадян, без необхідності сплачувати жирні винагороди. Сподіваюся, я чітко пояснив.

Так, дякую за пояснення. Що б Ви нашим співвітчизникам на завершення хотіли сказати?

Я зустрічаюся із вашими земляками досить часто. З деякими підтримую дуже дружні стосунки. Я ціную їхню працьовитість та скромність. Багато хто з них працює на двох роботах, щоб забезпечити своїм сім'ям гідне життя і достойне житло. Більшість з них, утім, досі живе в орендованому житлі, а про своє власне житло тільки мріє. Тому я б хотів їм побажати реалізувати свої довічні мрії й цілі. Щоб Прага і вся Чеська Республіка стала для них безпечним, приємним притулком, а купівля квартири – реальним «другим домом». Я буду радий допомогти кожному, простою порадою чи серйозною фінансовою консультацією.

Спасибі за інтерв'ю.

Карел Адамик, РК «Європа»
тел. +420 603 465 366
E-mail: karel.adamik@rkevropa.cz

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 10/2015, рік XXIII. Підписано до друку 2 грудня 2015 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopis-porohy/. Номер готували: Богдан Райчинець, Маргарита Голобородська, Оксана Чужа, Марія Шур, Олеся Ісаюк, Адела Дражанова, Віталій Портников, Андрій Омельницький, Ольга Кухарук, Олександра Лівинський (на громадських засадах). Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова, Мартіна Донатова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: г. о. Українська ініціатива в ЧР, ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР, uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. Ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. Реєстрація: МК ЧР/7044. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – práh domu, říční práh. Č. 10/2015, ročník XXIII. Uzávěrka: 2. prosince 2015. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Marharyta Holobrodská, Oksana Čuža, Marie Ščur. Olesja Isajuk, Adela Dražanová, Vitalij Portnykov, Andrii Omeľnyckij, Olha Kucharuk, Olexsa Livinsky (dobrovolně). Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, Martina Donátová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: o.s. Ukrajinská Inicijativa v ČR, DNM, Voceľova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz. www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800, registrační číslo: MK ČR/7044.

Vytvoříme Vám stránky, které budou na internetu vidět díky originální grafice a kvalitnímu SEO.

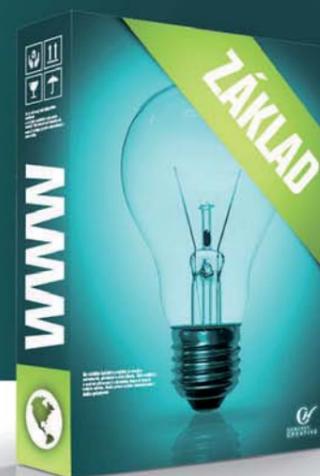
Cena **základní stránky**

350 Kč měsíčně

Eshop **profesionál**

650 Kč měsíčně

(cena je vč. hostingu a bez DPH)

Produkt WWW stránek ZÁKLAD

- ☞ stránky jsou postavené na redakčním systému ušitém na míru
- ☞ možnost snadno doplnit o SEO poradenství a o moduly newsletteru, rezervace, registrace či vlastní jednoduché webové aplikace
- ☞ ve stránkách plně obsluhujete moduly článků, galerii, textových polí,

Produkt ESHOP PROFESIONÁL

- ☞ platba kartou, platební brány GoPay nebo PayU, implementace prodeje na splátky
- ☞ zpracovaný systém napojení na heureka.cz, zboží.cz a google merchants
- ☞ zpracovaný systém slev (množstevní, zákaznická, dodavatelská,...)
- ☞ možnost importu produktů ze stávajících feedů (zbozi.cz, heureka.cz) a další možnosti...

Традиційний український бал в Празі

Маланка 2016

27 лютого 2016, 18.00 год.

готель "Olšanka"
трамвай: 5, 9, 26, 55, 58

культурна програма, лотерея, танець...
квитки: 777212237, uicr@centrum.cz

velký sál hotelu Olšanka
Praha 3, Táborská 23

інформація: uicr@centrum.cz
www.ukrajinci.cz

